

FUGLE & NATUR

50 år med
PUNKTTÆLLING

POLSKE SVANER
i creme og kanel

Her trives
SANGLÆRKEN

FOR BØRN:
Hvad spiser
fuglen?

MUSVÅGE

ROVFUGLEN DER
VÅGER OVER MUSENE

Dansk
Ornitologisk
Forening

BirdLife
DANMARK

50 mm Bright. 42 mm Light. ZEISS SFL 50 Binoculars.

ZEISS

Seeing beyond

Opgrader fra kikkert med 42 mm objektivdiameter til den nye ZEISS SFL 50.

ZEISS SFL 50 kikkert kombinerer førsteklasses optik med et let og robust design, der overgår konventionelle 42mm modeller. Det innovative UHD-koncept giver 90% lystransmission og en 50mm udgangspupil, hvilket sikrer brillante billeder i dårlige lysforhold. Farveægheden hjælper med at identificere vilde dyr præcist, mens det brede synsfelt forbedrer oplevelsen. Med fokus på kompakthed, optimeret ergonomi og et robust magnesiumhus sikrer SFL 50 komfortabel og langvarig brug uden træthed.

Oplev fremtiden inden for kikkerter – 50mm lys. 42mm let.

zeiss.com/nature/sfl-50

KOLOFON

Forside

Musvåge.

Foto: Helge Sørensen

Udgivet af Dansk Ornitologisk Forening (DOF) / BirdLife Danmark

Vesterbrogade 138-140
1620 København V
Tlf. 33 28 38 00
(onsdag kl. 11-15).
Mail: dof@dof.dk

Redaktør (ansv.):

Karina Demuth
tlf. 20 85 89 69
karina.demuth@dof.dk

Korrektur:

Anne-Grete Ditlevsen

Annoncer:

Jacob W. Hansen

Oplag:

16.000. ISSN: 1395-8860

Layout og tryk:

KLS PurePrint A/S

Udgivelsesdatoer 2026:

Nr 1, 2026: ca. 9. februar
Nr 2, 2026: ca. 4. maj
Nr 3, 2026: ca. 15. august
Nr 4, 2026: ca. 26. oktober

Produceret af
KLS PurePrint A/S

FEM MINUTTER

Tænk på et lille træ i skoven. Du stiller dig ved siden af det, og i løbet af fem minutter tæller du de fugle, som du kan se og høre. Noter art og antal. En overkommelig opgave for de fleste. Du gør det samme året efter på samme dato og klokkeslæt. Fem minutter. Sådan fortsætter du hvert år, og efter 10 år er træet vokset dig over hovedet, når du kommer, og du kan stå i dets skygge. Du fortsætter med at tælle år efter år, og er næsten blevet afhængig af at hilse på dit træ. Når du kommer 50 år efter din første tælling, er træet blevet fældet til tømmer, og dit liv er blevet sat i perspektiv med dine fem-minutters tællinger ved træet i skoven.

I år runder DOF en vigtig milepæl. I et halvt århundrede har vi overvåget bestandene af vores almindeligste fuglearter. Det har kun været muligt takket være hundredvis af aktive medlemmer, der år efter år har bidraget med tællinger af, hvad de har set og hørt i løbet af fem minutter på punkter rundt i landskabet.

Helt enkelt. Stil dig på et selvvalgt punkt i skoven, på marken, i byen eller et andet sted. Gør det samme på fx ti steder og tæl alle de fugle, som du ser eller hører. Så har du lavet en punkttælling. Et meget lille bidrag til videnskaben om fuglebestanden op- og nedgange, men når tilstrækkelig mange gør det samme år efter år, så får vi meget værdifuld viden.

Flere af vores medlemmer har været med i alle 50 år. Det er en helt enestående indsats, og derfor vil vi også fejre det senere på efteråret, men allerede nu en kæmpe tak til alle, der bidrager med punkttællinger. Det er *citizen science*, når det er bedst, altså når amatører giver hver sit lille bidrag til, at videnskaben kan gøre os lidt klogere, i dette tilfælde på fuglebestanden trivsel.

Når vi ved, at tre ud af fire sanglærker, stærer og viber er forsvundet på de 50 år, så skyldes det alene disse tællinger. Og når vi i disse år registrerer en markant tilbagegang for løvsangeren og en tilsvarende fremgang for gransangeren, så er det disse tællinger, der sætter tal på, hvor stor frem- eller til-

bagegangen er. Vi ved derfor, at siden 1976 har vi fået syv gange så mange gransangere, mens løvsangerbestanden er faldet til en fjerdedel. Dramatiske ændringer. Årsagen for de sidstnævnte skal vi nok især finde uden for landets grænser.

For en stor del af vores fuglearter kan der nu vises trends for både yngle- og vintertiden. Disse kan du se i vores digitale fuglebog *Danmarks Fugle* på www.dof.dk.

En stor opfordring skal lyde til at bidrage med disse fem-minutters punkttællinger. Start evt. med en såkaldt spontantælling, hvor du ikke forpligter dig til mere, eller udvid det til en ti-punkttælling eller evt. en *Fugle i Ny Natur* punkttælling. Læs mere på vores hjemmeside om, hvordan du kommer i gang.

DOF's punkttællinger er en af de længste natur-tidsserier i Europa, og det skyldes alene en årelang indsats fra DOF's frivillige tællere. Vores unikke tællinger bruges både af universiteter, Miljøministeriet og EU.

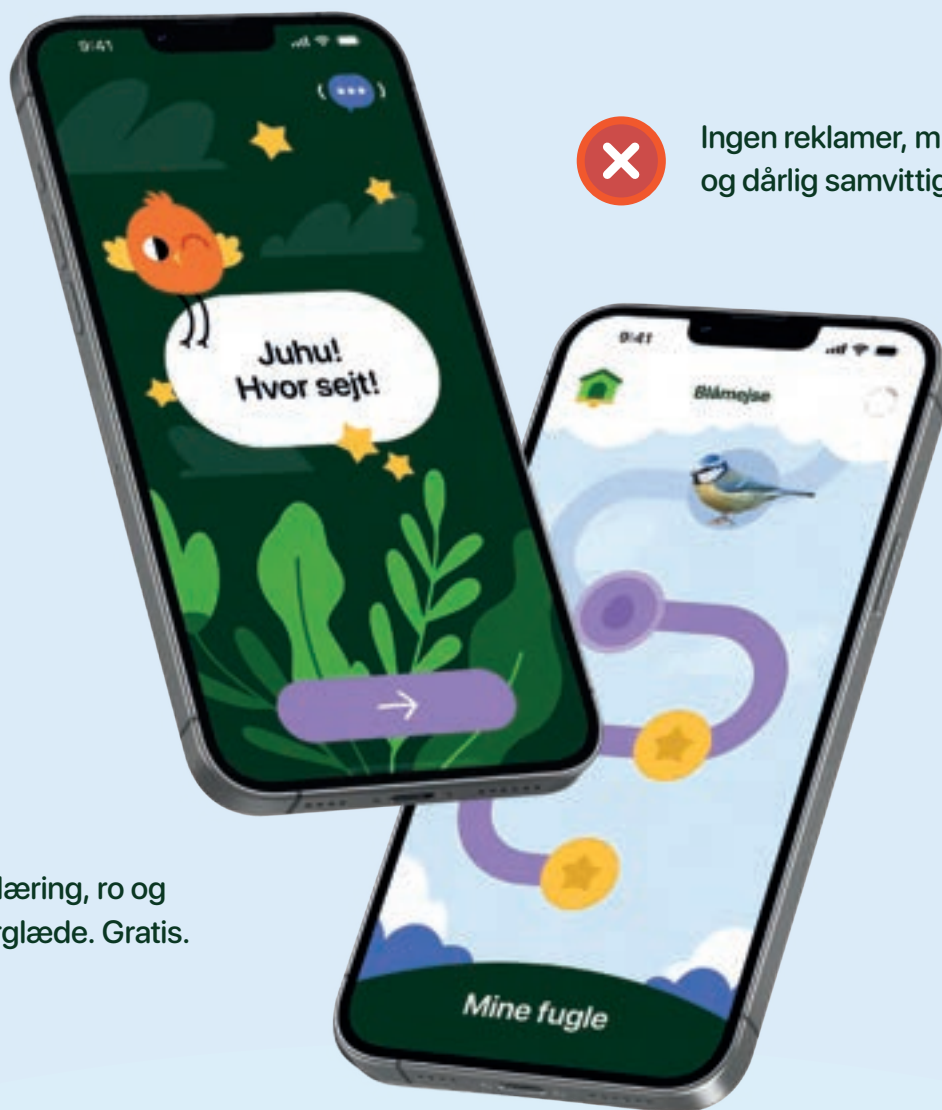
Uanset om du er 50+, ny eller ung i DOF, så prøv meget gerne en punkttælling, så vi også kan følge bestandene de næste 50 år. Det tager kun fem minutter, eller lidt mere.

EGON ØSTERGAARD,
FORMAND DOF

Piplo

Dit barns nye lærings-app

Ingen reklamer, mikrotransaktioner og dårlig samvittighed.

Leg, læring, ro og naturglæde. Gratis.

Scan QR-koden og hent Piplo direkte

En legerig lærings-app til børn i mellem 6-9 år.

Download on the App Store

GET IT ON Google Play

Piplo er skabt af:

Dansk Ornitologisk Forening

BirdLife
DANMARK

Foto: Helge Sørensen.

6

INDHOLD

Musvåge	6
Danmark siden sidst	14
Dus med Ole Friis Larsen	18
50 år med punkttælling	22
Polske svaner	30
Ørneklubben: Fuglenes mad	34
Nyt fra verden	38
Landet med de mange sanglærker	40
Ture og info	44

Foto: Karina Denuith.

22

50 år med
punkttælling.
Vibe og unge.
Foto: Helge
Sørensen.

18

40

Hos landmand Søren Ilsøe
trives sanglærken.
Foto: Helge Sørensen

30

Svaneunger i creme og kanel.
Foto: Ole Friis Larsen

ROVFUGLEN, DER VÅGER OVER MUSENE

Foto: Helge Sørensen.

Foto: Helge Sørensen.

Musvågen er Danmarks mest almindelige og udbredte rovfugl. Engang var den jagtbar og sky, og den flygtede, straks den så et menneske. I dag kan man få nærkontakt med musvågen, der er kendt af mange som en bredskuldret standjæger og mester i kunsten at sidde musestille og vente på sit bytte.

Foto: Helge Sørensen.

Helt frem til 1967 måtte man i Danmark med loven i hånd skyde musvåger, duehøge og spurvehøge, der af indlysende og livsnødvendige årsager blev ekstremt sky og meget svære at komme tæt på selv for en fredelig betragter.

Hvis et oprejst væsen på to ben nærmede sig, kunne en musvåge lette og flygte på mere end 100 meters afstand, og i særligt rovfugle fjendtlige egne var den ved at flyve ud af sin gode fjerdragt af skræk, bare den så et menneske. Selv årtier efter jagtfredningen blev mange rovfugle nedlagt som skadevoldende vildt.

I dag er tiden og tilliden en anden. Nu om dage kan man mange steder opleve musvåger, det tolerer nærkontakt med mennesker. Rovfuglen har parkeret sin skyhed.

Fem årtiers fredninger bærer frugt

Vi har så at sige høstet frugten af godt et halvt århundredes fredning af rovfugle. Generation efter generation har musvågerne vænnet sig til, at vi i grunden er gode nok. Måske lige på nær nogle få gammeldags tænkende rovfuglehadere, der aldrig vil acceptere den imaginære ►

Foto: Helge Sørensen.

Foto: Helge Sørensen.

“

I dag kender mange musvågen som den bredskuldrede pæredanske pælesidder, der lever op til nationalkarakteren ved at være stærkt tiltrukket af rabatter og lette måltider

”

konkurrence på jagtmarkerne fra flyvende kødædere med krumme næb og skarpe kløer.

Den skræk og skyhed som alle vores rovfugle blev præget af, da en udryddelseskampagne mod 'rovtøjet' blev indledt i midten af 1800-tallet for at vare rundt regnet 100 år, er afløst af så stor tillid, at musvågen nu om dage kan yngle og trives tæt på byer og nær menneskelige aktiviteter.

Ikke kun jagtfredninger har givet musvågen medvind. Flere mindre beplantninger mange steder i det danske landskab og generelt mildere vintre har givet rovfuglene bedre vilkår. Beplantningerne har resulteret i flere ynglemuligheder, og de milde vintre har øget overlevelsen særligt blandt de unge musvåger, der i knappe tider kan have en meget høj dødelighed.

Ynglebestanden er flerdoblet

I 1950'erne blev den danske ynglebestand skønnet til omkring 1.500 ynglepar. Da DOF i midten af 1970'erne gennemførte sin første nationale tælling af Danmarks ynglefugle, Atlas I, lød estimatet over bestandens størrelse på 1.900-2.400 par.

Under Atlas II i midten af 1990'erne var bestanden vokset til 5.000 ynglepar. Og i Atlas III, der fandt sted i årene 2014-2017, blev musvågen fundet ynglende i 84 procent af alle de 2.255 kvadrater på hver 5 gange 5 kilometer, som landet var delt op i. Der blev ikke sat antal på bestanden, men budskabet var klart: Fremgangen for Danmarks musvåger er fortsat. Med andre ord er der stort set ynglende musvåger i snart sagt hver en afkrog og nær mange byområder i Danmark.

Og i dag kender mange danskere musvågen som den bredskuldrede pæredanske pælesidder, der lever op til nationalkarakteren ved at være stærkt tiltrukket af rabatter og lette måltider. I musvågens tilfælde drejer det sig dog om vejrabatter med mus.

Musejægerne er på overvågning fra daggry til skumring, og de sidder både langs motorveje og markveje. Langs vores trafikale færdselsårer er rovfuglene på plads på pælene, der giver dem det overblik, de behøver for at spotte og overraske et bytte.

Skab flere levesteder for mus

Et varieret landskab med småskove der veksler med åbent terræn, er musvågens foretrukne. Træløse egne og alt for store og tætte skove er ikke musvågens landskaber.

Det er primært gnaverbestandenes størrelse, der udgør grundlaget for en frugtbar sæson for danske musvåger.

Efter oldenår, hvor egen har sat mange agern og bøgen mange bog, overlever flere mus vinteren og bringer store musefamilier til verden. Da er der lagt op til rigeligt med fødekilder for musvåger det efterfølgende forår. Og så kommer der ekstra mange rovfugleunger på vingerne i løbet af sommeren.

”Det er helt afgørende for musvågen og flere andre museædere som for eksempel tårnfalk, blå kærhøg og ugler, at der er mange gnavere i terrænet. Man kan hjælpe rovfugle og ugler ved at skabe flere levesteder i landskabet for mus. Det kan være udyrkede hjørner og bræmmer langs marker, diger, markskel, grøftekanter, kvasbunker og krat”, siger Knud Flensted, der er biolog i DOF.

Himlens mjavende katte

De fleste voksne musvåger bliver om vinteren i Danmark, så de er tættest på deres territorier, når

Foto: Helge Sørensen.

rovfuglenes parringsflugt i marts begynder over skove og plantager.

Da er det, at man for alvor hører rovfuglenes stemmer, der lyder som katte, der mjaver fra himmelrummet. Parvist kredser de bredvingede rovfugle over deres territorier, og hannen foretager i ny og næ svimlede styrtdyk mod hunnen for at imponere.

Menu af proteinrige orme

I regnfulde perioder i milde vintre og tidlige forår kan man tit opleve musvåger spadsere på marker. Da kan der på fede jorde nær overfladen være masser af regnorme, som rovfuglene æder.

En menu af regnorme vil målt med menneskelige ►

Foto: Helge Sørensen.

alen formentlig svare til den fineste culottesteg. Regnorme er lige så rige på protein som oksekød.

En musvåge kan synes stor og tung, men den vejer i reglen kun 700-1.200 gram. I år med masser af mus er der registreret 'tunge' musvåger på op til 1.500 gram.

I reglen udgør gnavere som for eksempel markmus, mosegrise og rødmus størstedelen af musvågens føde. Men rovfuglen æder også mange muldvarper, fugleunger, firben, stålorme og slanger. I Sverige hedder musvågen 'ormvråken', altså slangevågen.

Også insekter som biller og græshopper kan fortæres. Desuden er padde med hud og frølår en skattet spise.

Et visitkort af stjernesnot

Særligt i milde vintre eller i det tidlige forår, når frøerne kommer frem fra vinterens dvale, kan man finde vidnesbyrd om musvågens appetit på padde. Det sker i form af det såkaldte stjernesnot, der er blævrende vandmandslignende klatter, som kan findes på skovbunden, på bredden af vandhuller eller i græsrabatter nær vådområder. Det geléagtige slim er rester fra et måltid af forårsvaske frøer. Musvågen gylper den drægtige frøs æggeleder og æg op. Og så finder man stjernesnottet, der for mange mennesker kan virke gådefuldt, men som har en naturlig forklaring.

En hvid stråle af urinsyre

Lige før en musvåge letter og flyver fra sin udkigspost, kan det ske, at den krummer ryg og skider en hvid stråle, inden den lettet for sin last svæver mod et nyt udsigtspunkt. Men hvorfor skider fugle i grunden hvidt, når eksempelvis en musvåge har ædt en mørk mus? Det gør de, fordi fugle producerer urinsyre, hvor mennesker og andre pattedyr producerer urin adskilt fra afføringen, så de to elementer udskilles separat. Fuglenes urinsyre tømmes direkte fra nyrerne gennem urinlederne og videre ned i 'kloakken', som

fuglenes endetarm hedder. Også krybdyr udskiller deres affaldsstoffer som en pulje af hvide urinstoffer ligesom fuglene.

Musvåger var vejraprofeter

Musvågen har haft mange øgenavne lokalt. På Lolland hed den 'pibeglente', i Sønderjylland har den båret navnet 'gåseørn'. På Horsensegnen kaldte man engang musvågen for 'musedrengen', og på Anholt i Kattegat hed den 'æggedrikkeren'.

På Fyn hed musvåger 'svinekarle', og når de kredsede skrigende højt oppe, varslede det smukt vejr. Fløj musvågen derimod skrigende i skoven, varslede det uvejr.

Hvis den fløj langs skovbrynet, kom der regn, og hvis den fløj over marken, blev vejret godt. Med andre ord: Musvågen har engang været naturens svar på DMI i form af Danmarks Musvåge Institut.

Et bud på en nationalrovfugl

I Danmark har vi et nationaltræ, egen. Vi har et nationaldyr, egernet, og en nationalret, det stegte flæsk, mens knopsvanen er udnævnt til nationalfugl.

Hvis gode naturkræfter engang skulle finde på at lave en afstemning om at vælge Danmarks nationalrovfugl, ville musvågen være en oplagt kandidat. Den er skarp og stilsikker som en statsmand. Den er robust som en vejarbejder, og på samme tid er den elegant og aerodynamisk som en svæveflyver.

Dens profil er kendt af mange, og den gør os en tjeneste ved at leve op til sit navn og æde mus i lange baner og vejrabatter.

Og så kan den opleves overalt i fædrelandet. Musvågen er vaks og vågen fra Skagen til Gedser og fra Blåvand til Bornholm. ●

Foto: Helge Sørensen.

Colombia fugle- og naturrejse

Fra sneklædte tinder til frodige Amazonas

- Oplev et utal af forbløffende og farverige fuglearter
- Udforsk de enestående naturområder i Andesbjergene
- Nyd den prægtige Amazonasflod og regnskov
- Lad dig betage af vidunderlige kolibrihaver rundt om i landet

**18 dage · hel/halvpension · max 12 deltagere · 47.990 kr.
5. til 22. september · 7. til 24. februar 2027**

Fugle- og naturrejse i Indien

Nordøstindiens dyrerige nationalparker

- Nyd biodiversiteten i Himalayas forbjerge
- Kig efter næsehorn og tigre i Kaziranga National park
- Oplev det rige fugleliv i Nameri National Park
- Indiens eneste primat i Hoollongapar Gibbon Sanctuary

**14 dage · helpension · max 16 deltagere · fra 29.990 kr.
16. til 29. november · 1. til 14. marts 2027**

Malawi og Zambia

Safari i Dr. Livingstones fodspor

- Bådsafari på Shire-floden med kig til flodheste og krokodiller
- Sejlads på Malawi-søen, der er verdens 9. største sø
- Kig efter de unikke Thornicroft-giraffer, der kun findes her
- Vandr ved det naturskønne Zomba-plateau

**15 dage · helpension · max 20 deltagere · 39.990 kr.
23. oktober til 6. november 2026**

Fuglerejse på Ny Guinea og Bali

Unikke fugleliv i det indonesiske øhav

- Fokus på enestående fugle- og naturoplevelser
- Oplev spektakulære paradisfugle på Ny Guinea.
- Oplev Balis endemiske og stærkt udrydningstruede Bali Myna
- Støt lokalt bevarelsesarbejde for fuglene og deres levesteder

**19 dage · helpension · max 15 deltagere · 53.990 kr.
2027: 26. juni til 14. juli · 18. sept til 6. oktober**

GIV NATUREN OG FUGLENE EN HÅNDSRÆKNING DER VARER LANGT UD I FREMTIDEN

**Ved at betænke DOF BirdLife i dit testamente
er du - selv efter din levetid - med til at hjælpe
vores truede ynglefugle og sårbare natur.**

Læs mere og få gratis hjælp til dit testamente på **dof.dk/arv**

GPS'en afslører rejseruten

Ny forskning skal fortælle os, i hvilke højder trækkende musvåger flyver og på hvilke ruter, når de begiver sig ud over havet hvert efterår og forår. Svarene skal indgå i planlægningen af kommende havvindmølleparker, så der kan tages hensyn til rovfuglenes eventuelle trækkorridorer.

AF: JAN SKRIVER

Den grønne omstilling er i fulde omdrejninger, og de kommende år skal der placeres store vindmølleparker i havområder. Her flyver musvågen ind i billedet, for hvordan vil rovfuglenes træk over vand spille sammen med mølleparker til havs?

Det spørgsmål og flere andre med fokus på musvågens træk skal der gives svar på i et forskningsprojekt, hvor foreløbig 50 musvåger spiller hovedrollen.

Rovfuglene er blevet fanget geografisk jævnt fordelt i Danmark og har fået et kropsnært seletøj på, der holder en 10 gram let GPS-sender på plads, mens et miniaturesolcelle-anlæg på isenkrammet sørger for energiforsyningen til signalerne på rovfuglenes rejse.

"GPS-teknikken kan indstilles, så vi hvert minut får en position fra fuglen. Det vil give os sikker viden om trækket over havet, for det er kun lidt, vi ved om flyvehøjde, præcise trækruter og hvordan sigtbarhed og vejr påvirker musvågen, når den begiver sig ud over havet", siger Ib Krag Petersen, der er seniorrådgiver på Institut for Ecoscience, Faunaøkologi, Aarhus Universitet.

Varm luft på rejsen, tak

Man ved ind til videre så meget, at musvåger og andre bredvingede fugle, der benytter sig af opadstigende lune luftstrømme, generelt er bange for vand. De er forsigtige, inden de kaster sig ud på rejsen.

"Vi kan se, at musvåger om foråret i Skagen tager stor højde, inden de skal tilbagelægge de 60

Foto: Helge Sørensen.

kilometer østpå til den svenske vestkyst. Over havet taber de så gradvist højde, inden de når land. Vi kan også se, at musvåger ofte følger broer. De føler sig tilsyneladende trygge ved at have Storebæltsforbindelsen eller Øresundsbroen under sig. Svæveflyvende trækfugle venter af gode grunde med at slippe landjorden, til der ikke er andre muligheder, mens aktive trækkere som kærhøge og falke og også musvågens nære slægtning fjeldvågen ikke er så bundet af kyster og landkending, men trækker ud over havet over en bredere front", siger Ib Krag Petersen.

Ny teknik skal give ny viden

GPS-forskningen i musvågens træk sker i samarbejde med svenske kolleger.

Projektet er en del af VVM-redegørelser om miljøkonsekvenser for havvindmølleplaner i svensk farvand mellem Skagen og Sverige.

Grundforskningen udføres for firmaet EOLUS, hvis projekt hedder Västvind, og firmaerne Zephur og Vattenfall, hvis havvindmølleprojekt hedder Poseidon.

"Flyver musvågerne i en højde, hvor de snurrende vindmøller kan udgøre en risiko? Det er et af de spørgsmål,

som GPS-projekterne skal være med til at give et svar på", siger Ib Krag Petersen, der inddeler musvågerne i tre kategorier:

Der er dem, som trækker hvert år. Så er der standfuglene, der altid bliver på hjemmefronten. Og endelig er der de ubeslutsomme, som forsøger at trække, men vender om og flyver tilbage i landet igen.

Titusinder på trækruterne

Om foråret trækker tusinder af musvåger i Danmark ud over havet med afsæt fra Skagen og med kurs mod øst over Kattegat eller fra Hellebæk og kysten af Nordøstsjælland, hvor der er få kilometer over Øresund eller Kattegats sydøstlige hjørne.

Om efteråret går rejseruten sydpå med afsæt fra Sydsverige og Falsterbo og med Øresund, Bælthavet og Østersøen som havområder, der skal passeres.

Hellebæk i Nordsjælland er om efteråret et klassisk træksted for musvåger, og der noteres i antal mellem 10.000 og 20.000 pr. sæson. Fra Nordsjælland går trækket mod sydvest via Sydvestsjælland, Stigsø, Sydfyn og Als i det sønderjyske med begyndelsen af oktober som højsæson for de rejsende. ●

SIDEN SIDST DANMARK

AF JAN SKRIVER

Opråb til regeringen: Gør op med svigt af Vadehavet

Vadehavet besøges hvert år af 10-12 millioner trækfugle og tæt på en million jordrugende fugle fordelt på flere end 30 arter, der yngler på de omkringliggende øer. Området strækker sig 500 kilometer fra Blåvand til Den Helder i Holland.

Helt tilbage i 1978 aftalte Danmark, Tyskland og Holland at samarbejde om en fælles beskyttelse. I praksis skraber det danske engagement i vores allervigtigste vådområde dog ganske enkelt bunden, mener Marco Brodde, der repræsenterer DOF BirdLife og de øvrige grønne danske organisationer i Det Trilaterale Vadehavssamarbejde. Svigtet har betydet, at en række ynglebestande i den danske del af Vadehavet er i frit fald. Det gælder blandt andet klyde, stor kobbersnepe og vibe.

”Vi har en unik platform, hvor de tre lande kan løfte Vadehavets store udfordringer med klimaændringer, energiprojekter, fiskeri og faldende fuglebestande. Men løsningerne kræver fælles fodslag”, understreger Marco Brodde og sender på DOF’s vegne en stærk opfordring til Danmarks nye regering om at prioritere en langt mere aktiv indsats i Vadehavet.

Stor kobbersnepe er blandt de arter, der er presset i Vadehavet.
Foto: John Larsen.

Rød glente. Foto: Erik Borch.

Rovfugle efterstræbes i stor stil

Sporing af GPS-mærkede rovfugle har afsløret, at der sker omfattende illegale forgiftninger og skuddrab på rovfugle i EU. Særligt rød glente og havørn er ofre for faunakriminalitet, fortæller ny rapport fra projektet LIFE EUROKITE.

I løbet af de seneste 10 år er 1.623 af 3.554 GPS-mærkede rovfugle fordelt på 7 arter i 19 europæiske lande døde. GPS-signalerne har hjulpet til at afsløre, at ca. hver femte fugl er dræbt med den forbudte gift carbofuran eller af nedskydning. Kun i 8 af 320 tilfælde blev der i en retssag fældet dom.

”Rapporten afslører desværre, at efterstræbelse af rovfugle er vidt udbredt også i andre europæiske lande end Danmark. Især brugen af carbofuran, som har været forbudt i EU siden 2008, er stærkt bekymrende”, siger formand for DOF Egon Østergaard, der efterlyser en bedre efterforskning af faunakriminalitet og hårdere straffe for drab af rovfugle.

Mere naturskov giver mere rødstjert

I projektet Fugle i Ny Natur (FiNN) undersøger DOF, hvad nye skovområder og mere urørt skov vil betyde for Danmarks skovfugle.

“Fokus på mere løvskov og urørt naturskov, hvor træerne får lov til at blive gamle og hullede, inden de falder om og rådner, vil bane vejen for flere ynglepar af fx rødstjert”, siger Joakim Matthiesen, biolog i DOF og en af de ansvarlige for projektet.

Ynglende rødstjert er nemlig et sikkert tegn på et rigt insektliv og en variation i vegeta-

tionen, som man ikke finder i monotone nåleskove. Arten flytter også i stigende grad ind i haver, der byder på en høj og mere fuglevenlig beplantning.

“Folk er meget opmærksomme på rødstjerten, der med sin farvestrålende fjerdragt virker eksotisk. Men den er sky og færdes tit under radaren, selv om man kan høre den synge fra sin høje sangpost. Det bliver spændende at se, om den med tiden kan blive ligeså tillidsfuld som solsorten, der engang var en sky skovfugl, men som nu er den mest almindelige havefugl”, siger Joakim Matthiesen.

Europas største ugle yngleder midt i Legoland

En af sommerens usædvanlige seværdigheder i Legoland var et par vilde stor hornugle, der stiftede familie på en kunstig klippe i Piratland. Herfra jagede de voksne hornugler om natten og vendte tilbage til deres unger med pindsvin, rotter og råger.

“Valget af redested tangerer det surrealistiske”, siger John Frikke, der som aktiv i DOF har ringmærket ugleerne for Statens Naturhistoriske Museum.

“Vi har at gøre med en sjælden og fredet fugl i en forlystelsespark med måske en million gæster om året. Men netop stor hornugle er kendt for at kunne yngle besynderlige steder som i aktive grusgrave, på transportbånd, larmende havneterræner eller midt i byer. Det fortæller noget om, hvor dygtig arten er til at tilpasse sig”, siger han.

Den danske bestand af stor hornugle er på ca. 200 ynglepar. Her ringmærkes en unge i Legoland. Foto: John Frikke.

Bestil Fugleåret 2025

- den 20. årgang!

Bogen om fuglelivet i Danmark i det forgangne år kan nu bestilles på **minside.dof.dk/magasiner**. Bogen er gratis for medlemmer, men koster 100 kr. for forsendelse. Den forventes at udkomme december 2026, hvor en online version også bliver tilgængelig via Min Side.

Bestillingsfrist er d. 1. oktober.

GØR KLAR TIL EFTERÅRETS TRÆK MED SÆRLIG SÆTLØSNING FRA DOF BIRDLIFE OPTIK

For nogen betyder efteråret regnvej, kastanjer og smukke, røde farver på nedfaldne blade. For fuglekiggere betyder det gerne tidlige morgenstunder på trækruterne langs Vesterhavet og konstant udkig efter overflyvende hvepsevåger eller lytten efter årets første hvidbrynede løvsanger. I disse tider er visse fugleoplevelser forbeholdt dem, der har et godt teleskop.

I den forbindelse vil vi fra Naturbutikken, foreslå *DOF BirdLife Kingfisher 16-48x65*, til dig, der mangler et teleskop, du let kan have med rundt, og som giver et stort synsfelt med et skarpt billede. I anledning af sæsonen har vi sammenkøbt en ny sætløsning: For-

uden teleskop, stativ, stativhoved og rensesæt inkluderer vi som noget nyt vores digiscopingadapter og stativrem! Adapteren kan du bruge til at spænde din smartphone fast til teleskopet, og stativremmen kan hjælpe dig med at montere hele teleskopsættet på ryggen som en rygsæk. Hermed kan du nemt bære teleskopsættet med dig rundt og tage billeder af de mange spændende fugle, efteråret blæser ind over Danmark.

Hvorfor Kingfisher?

Kingfisher-teleskopet fra DOF BirdLife Optik er brandets bedste teleskop i den lave vægtsklasse. Optikken i det er gennemarbejdet, så man får et lyst, skarpt

billede med et stort synsfelt udover det sædvanlige. Derudover er optikken udstyret med glas og coating, der har til formål at reducere såkaldte kromatiske aberrationer. Begrebet dækker over misfarvninger, der opstår i billedet omkring skarpe kontrastflader mellem lyse og mørke nuancer.

Disse kan være alt fra blålige, grønne eller røde og orange og kan gøre, at billedet fremstår uskarpt, uklart og uoverskueligt. Oftest er det ikke værre end at billedet og fuglen fremstår mindre pænt end det kunne have været tilfældet, men i visse situationer kan det faktisk godt blive et problem for den sikre identifikation af svære arter.

**Spar
18 % ved
at købe
sættet**

Størrelsen på Kingfisher kommer af et relativt mindre objektivglas med en diameter på 65 mm i stedet for fx 80 eller 85, som man ser på mange større teleskoper. Man begrænser derfor mængden af lys i bytte for, at teleskopet kun vejer 1,5 kilo og kun er 365 mm langt. I kombination med teleskopets helical focus-system, der begrænser størrelsen, er det særdeles nemt at transportere i en rygsæk.

Selvom visse teleskoper kan gå op til 60x eller 70x, så er der faktisk også en fordel i Kingfishers 16-48x. Ved den laveste forstørrelse på 16x får du nemlig et større synsfelt til at finde fuglene, end du ville have kunnet opnå med et zoom-okular på fx 25-60x. Hermed får du nemmere ved at finde fuglene, som efterfølgende kan forstørres op til 48x.

—
Sætpris kr. 11.499,-

På billedet til venstre ses tydelige kromatiske aberrationer, der får billedet til at fremstå uskarpt og med lilla misfarvninger. Billedet herover er taget med en telefon gennem Kingfisher-teleskopet påmonteret digiscopingadapteren og fremstår mere skarpt med rene farver.

SJAKBOSS I FUGLENS TJENESTE

For journalist Ole Friis Larsen er fuglene en glæde, en forpligtelse og en livsopgave. Uanset om han tæller duehøgereder i Berlin, kyser krybskytter på Sicilien eller bidrager som instruktør på DOF's fuglestationer.

AF KARINA DEMUTH

Dus med himlens fugle: Sværger du til Swarovski, Leica eller farmors gamle teaterkikkert? Hvad er din største oplevelse som fuglekigger? Og har du et fugletip, som du vil dele? I de kommende numre af Fugle & Natur tager vi rundt i landet og møder nogle af de mange personligheder, der sammen tegner DOF.

Allerede som barn var han ret optaget af fugle, og som 15-årig blev han optaget som fuldgældigt medlem af DOF. Det var dengang, man skulle skrive en begrundet ansøgning for at komme med i foreningen, og det var bestemt ikke kun en formalitet. Hans første store interesse var musvåger i Nordskoven ved Jægerspris.

"På biblioteket fandt jeg en bog af skovrider Vagn Holstein, som i 1940'erne havde skrevet om rovfugle i netop min skov, og ud fra det genfandt jeg præcis de reder, som var markeret på de ind tegnede kort i bogen," fortæller han om sin første tid som fugleobservatør. Siden har interessen ført ham vidt omkring i verden, givet et frirum fra det daglige arbejde som nyhedsredaktør og ført til masser af praktisk arbejde, stærke venskaber og store nærmest spirituelle oplevelser i naturen.

Hvem er din fuglementor? Birkerød Gymnasiums kostafdeling havde en lærer, der var fugleinteresseret og havde gode forbindelser til DOF's hovedbestyrelse, og gennem ham blev vi tippet om de gode fugle. I slutningen af 1960'erne lykkedes det mig fx gennem en håndkikkert at få et foto af en stellersand i Skovshoved, og billedet findes den dag i dag i DOFbasen som den første dokumentation af fundet. En af Holger Thaarups mange ideer var, at vi skulle lave fuglekasser og sælge dem til støtte for fuglene. Hans holdning, som jeg har taget til mig, var, at vi skal passe på fuglene og give noget igen i bytte for de mange fine oplevelser. Hvis ikke vi gør det, så er de der ikke i morgen. For mig er dette blevet en forpligtigelse, men det gør mig ikke noget, hvis andre har det på en anden måde.

Bedste fugleoplevelse? Jeg er meget glad for mit årlige arbejdsophold

på Sicilien, hvor jeg tæller rovfugle på træk og er med til at forhindre nedskydning. Fra slutningen af april og tre uger ind i maj flyver der ca. 50.000 hvepsevåger fra Afrika via Sicilien til især Balkan, Ukraine og Belarus. Et Siciliansk ord siger, at en mand skal skyde en hvepsevåge hvert forår, ellers vil hans kone være ham utro, og det er en udbredt machotradition at skyde fugle som underholdning. Vores vigtigste opgave er at holde krybskytterne væk ved vores blotte tilstedeværelse, og hvis vi opdager noget uregelmæssigt, kontakter vi Naturpolitiet. Så kommer der et specialuddannet korps med pistoler i baglommen og kompetencer til at kende forskel på en adult- og en 2k hedeheg.

Værste fugle-skuffelse? Jeg er sjældent sur over noget i mere end fem minutter ad gangen, men der er da masser af ting, som jeg gerne ville forandre. Det ærgrer mig blandt andet, at det i Danmark har så lav prioritet at opklare faunaforbrydelser, især i forbindelse med forgiftning og nedskydning af rovfugle. Bestanden af duehøg er jo fx mærkværdigt lav, ikke mindst i områder med udsatte fasaner.

Bedste fugletip? Sæt dig ned, vær stille og vent. Så sker der altid noget. Et godt sted at starte er i storbyens parker og kirkegårde. Her er fuglene vant til mennesker, og man kan komme helt tæt på. I Berlin, hvor jeg er fast redetæller for det tyske BirdLife Nabu, kan man næsten klappe en duehøg på ryggen, og det gør byen til en helt suveræn fuglelokation.

Kikkert? Zeiss SFL 10 x 40 er en let kikkert med en virkelig god optik. Til gengæld er resten lidt noget skrammel. Belægning skaller af i varmen, og gummiringene giver sig, så de ikke

KOM MED PÅ FUGLESTATIONEN

DOF's fuglestationer tilbyder et godt fagligt miljø, hvor man kan lære en masse om fugle på relativt kort tid. Der er især brug for træktællere og for folk, der kan give en hånd med i praktiske gøremål som fx at rydde krat, slå stier i ringmærker-haven, male et vindue, lave kaffe eller bage en kage, når vi holder åbent hus. Du behøver ikke at være specielt fuglekundig for at være med som træktæller. De sjældne fugle er mest til underholdning, og man kan sagtens begynde med at tælle ederfugle. Det eneste, det kræver, er, at du kan være klar før solopgang, og så skal du blive på din post fx hver morgen i en uge. Alle er velkomne, og hvis du vil bidrage med et reelt stykke arbejde for fuglene, er der mulighed for overnatning på sovesal.

Vil du høre mere? Så kig forbi eller skriv til fuglestationens leder Tina Elley, kontakt@gedserfuglestation.dk

passer, og det irriterer mig, at man ikke laver det bedre. Jeg bruger den så meget, at det faktisk er en ret billig kikkert, hvis man regner på prisen per dag.

Kamera? Her har jeg et spejlløst Nikon 6.2 med 100-400 mm zoom og en 1,4 telekonverter, der får forstørrelsen op på 140-560 mm. Det er perfekt til dokumentation og undervisning, hvor

“

*Fuglen bruger de samme vinger
som englene, når den bringer
musik og farver fra himlen ned på
jorden.*

”

pointen er de nørdede detaljer som håndsvingfjer og aldersbestemmelse, og det er ikke så afgørende, hvis billedet er en smule uskarpt.

Hvorfor er du medlem af DOF? Jeg ser DOF som en slags fuglenes fagforening og finder et enormt fællesskab omkring arbejdet med deres beskyttelse. Man kan godt arbejde alene, men det er altid en fornøjelse at kunne dele en oplevelse eller diskutere bestemmelsen af en art. Jeg ser det som et reelt stykke arbejde, der bedst udføres i fællesskab, og jeg bruger tit ordet kolleger om mine fuglevenner.

Hvad kan du godt lide ved fuglen som væsen? Goethe har engang skrevet, at man ikke kan opsøge det guddommelige, men man kan være heldig at snuble ind i det, og for mig giver fuglen netop det guddommelige aspekt i livet. Jeg spiste engang morgenmad med en fransk teolog i Sydtykland på vej til Sicilien. Han sagde meget poetisk: "Fuglen bruger de samme vinger som englene, når den bringer musik og farver fra himlen ned på jorden og inspirerer store kunstnere som Mozart og Beethoven, der har skrevet strofer fra solsort, pirol og sangdrossel direkte ind i deres musikstykker".

Hvad kan du godt lide ved at være i naturen? Som træktæller ser jeg en solopgang hver morgen, og her oplever man virkelig naturens storhed. At stå alene på et af Siciliens højeste bjerge Dinnammare 1130 m over havets overflade og se langt ud over bjerge, dale og hav kan være en oplevelse af spirituel karakter.

I den anden ende af skalaen kan man som redebeskytter for høgeørn sidde 12 timer om dagen i flere dage i træk på det samme lille stykke natur, og se den samme gekko komme hver dag på det samme tidspunkt. En høgeørneunge kan sælges til arabiske falkonerer for 25.000 euro, så der er mange penge at tjene på at plyndre en rede. Derfor er det afgørende, at man kan holde ud, blive på sin post og ikke lade sig kyse af trusler og et til tider råt kriminelt miljø. Undervejs sker der desuden noget med krop og sjæl, og man finder frem til en dyb indre ro.

Hvem deler du din fugleinteresse med? Gennem mit arbejde som instruktør og trækfugletæller har jeg venner over hele verden, fra fuglestationen på Gedser Odde til det tyske BirdLife Nabu og det italienske BirdLife LIPU. Ofte lever vi sammen over en længere periode i vores helt egen boble, hvor vi koncentrerer os om det, der er vores opgave. Måske drikker vi en øl eller en kaffe sammen, og som bifangst bliver vi venner for livet.

Yndlingsfugl? Som dreng var jeg glad for at bygge huler under store træer i skoven. Over mig var en farlig ørn, der skældte ud, og så blev jeg nysgerrig. Det viste sig selvfølgelig at være en musvåge, og min første fugl er også min yndlingsfugl. Musvågen er en lidt klodset rovfugl. På størrelse med en høne og med en opvisning, hvor den flyver højt op og dykker dybt som en kongeørn, bare mere kluntet. De unge fugle sjosker rundt på jorden og spiser regnorme. For så stor en rovf-

fugl virker det ikke så hårdkogt, men de gør deres bedste.

Hvad er du god til? Jeg er god til at formidle, hvilket kræver et stort mod i ornitologiske kredse. Her bliver der slået hårdt ned, hvis man kommer til at sige noget forkert. Eller endnu værre: Ligeftrem skrive noget forkert. Da jeg arbejdede på nyhedsredaktionen på Politiken, var fuglene mit frirum i en verden af krige og katastrofer og elendighed. Og trods opfordringer undgik jeg helt at skrive om fugle. I dag nyder jeg at kunne formidle frit om emnet, og jeg er rigtig glad for at kunne lære fra mig, især til de mange unge på fuglestationerne.

Hvad er du dårlig til? Man bliver nok aldrig helt god nok til at bestemme fugle, og mens jeg som tæller har rimelig godt styr på havfugle, rovfugle og store fugle som stork og trane, er jeg mindre trænet i småfuglekald. ●

JOURNALIST OLE FRIIS LARSEN er 74 år, bor i Nakskov og Berlin, er far til fem voksne børn og har været medlem af DOF siden 1. januar 1968. Han arbejder med beskyttelse af rovfugle på Sicilien, er arts-caretaker for havørn i DOF's Projekt Ørn, formand for Aage V. Jensens Naturråd i Søholt Storskov og en del af styregruppen for Gedser Fuglestation, Fuglestationsudvalget og DOF's hovedbestyrelse.

SYDHAVSØERNES FLORA OG FAUNA – HØJSKOLEOPHOLD FOR SENIORER

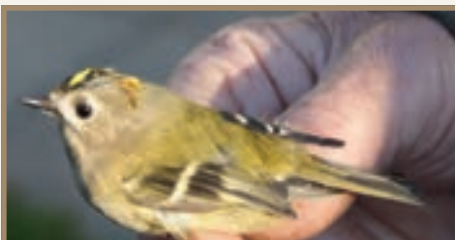
På Højskolen Marielyst tilbyder vi året rundt meningsfulde kurser, der omfavner fællesskabet, giver plads til fordybelse og byder på forkælelse til både krop og sjæl. Her er tre kursusforløb, hvor naturen er i fokus, hvad enten du er til fuglene foroven eller skovbundens vidundere. Foruden undervisning får du morgensamlinger, foredrag, udflugter og festaften.

HOLD 2026-27c
27. september - 3. oktober 2026

SVAMPE

Efteråret er højsæson for svampe, og i skovene på Falster bugner det af liv, farver og dufte på denne årstid. Vi tager på ture i skov og krat for at indsamle og lære om både spiselige og giftige svampe. Du får grundlæggende kendskab til svampefamilier, kendetegn og forvekslingsmuligheder. Kurset kombinerer frisk luft, faglig viden og glæden ved at opdage noget nyt i skovbunden.

HOLD 2027-17a
25. april - 1. maj 2027

FUGLESTEMMER

Nu har du chancen for at knække koden til fuglenes fascinerende stemmeunivers. På dette kursus lærer vi at skelne de mest almindelige danske fuglestemmer gennem sjove huskereglere og praktiske lytteøvelser. Vi dykker ned i alt fra solsortens bløde fløjt til bogfinkens muntre faldende strofe og lærer, hvorfor fuglene overhovedet synger. Møder vi en smuk blomst undervejs, sætter vi også navn på den.

HOLD 2027-21a
23. - 29. maj 2027

NATURPERLER PÅ SYDHAVSØERNE

På dette kursus kommer du til at opleve Lolland-Falsters helt særlige naturområder: de små perler, som gør sig bemærket i kraft af deres planter, dyr eller geologi og geografi, og som ofte er udpeget som bevaringsværdige. Vi skal bl.a. besøge højmosen Horreby Lyng, Sydhavsøernes eneste rigtige højmose, Gedser Odde, der er berømt for sit store fugletræk og Saksfjed Vildmark.

MØD UNDERVISEREN

Simon Vikstrøm er biolog og ornitolog og har været højskolelærer på Højskolen Marielyst i mere end 20 år. Derudover er han en ferm violinspiller, som man også vil opleve på kurset.

Stær. Foto: Helge Sørensen.

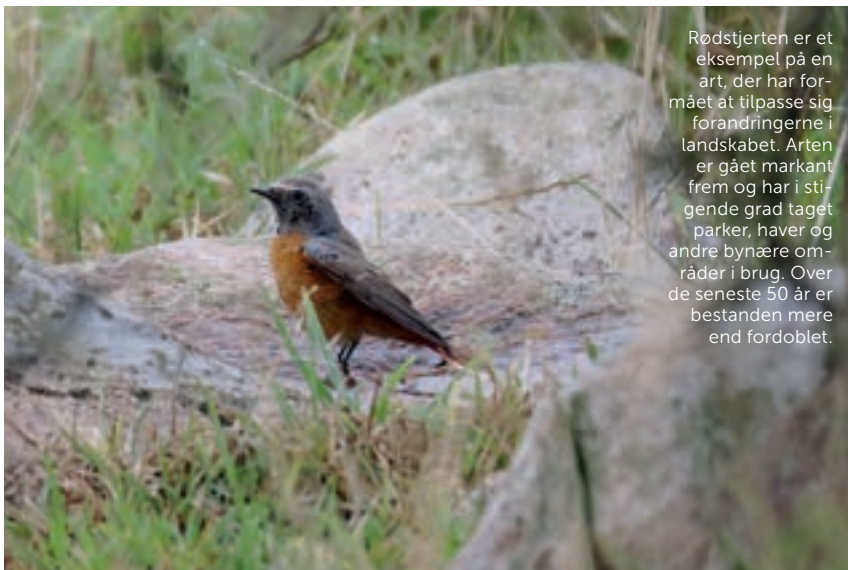
50 ÅR MED

DANMARKS VIGTIGSTE FUGLETÆLLING

I fem årtier har frivillige fuglekiggere i hele landet år efter år talt fugle i bestemte områder i Danmark. Det har skabt en unik samling af data og er grundlaget for forskning i og beskyttelse af fugle.

AF JACOB W. HANSEN

Foto: Daniel Palm Eskildsen.

Rødstjerten er et eksempel på en art, der har formået at tilpasse sig forandringerne i landskabet. Arten er gået markant frem og har i stigende grad taget parker, haver og andre bynære områder i brug. Over de seneste 50 år er bestanden mere end fordoblet.

Løvsangeren, der tidligere var en af de mest karakteristiske stemmer i den danske natur, er gået markant tilbage. I dag fylder den langt mindre i det danske lydbillede, og tre ud af fire løvsangere er forsvundet. Tilbagegangen kan blandt andet skyldes forringelser i artens overvintringsområder samt den generelle nedgang i mængden af insekter.

Foto: John Larsen.

PUNKTTÆLLING, SPONTANTÆLLING OG FUGLE I NY NATUR

Punkttællingsprogrammet er DOF's længste tællingsprogram. Derudover kan man som tæller bidrage med spontantællinger, som blev introduceret 2023. Det er en metode, hvor man hvor som helst og når som helst kan registrere de fugle, man ser og hører i løbet af fem minutter. Målet er ikke at følge bestandes udvikling over lang tid, men tværtimod at undersøge, hvordan bestandsudviklingen er for en enkelt art i løbet af året, eller hvordan det her og nu står til med fuglelivet i en bestemt naturtype eller landsdel. Senest er projektet Fugle i Ny Natur (FINN). Her anvendes også spontantællinger, men kun i områder, der er blevet eller snart vil blive omgivet til natur. På den måde undersøges det, hvordan omlægning til natur påvirker fuglelivet.

Viberede.
Foto: Helge Sørensen.

Punkt for punkt, år efter år går de rundt på faste ruter. De observerer, bestemmer og noterer de fuglearter, der kommer forbi.

Punkttællernes arbejde er en af grundpillerne i den viden og forskning om danske fugle, der hele tiden udvikles.

"De frivillige punkttællere leverer en uvurderlig indsats for vores viden om fugle," siger Joakim Matthiesen, der er biolog i DOF.

I år runder programmet et meget skarpt hjørne med sit 50-års jubilæum. Det var nemlig i december 1975, at gæve feltornitologer for første gang begav sig ud på punkttællingsture rundt om i Danmark. Dermed var den første

tællingsperiode, som strakte sig hen over vinteren og ind i 1976, sat i gang.

Pionerne fortsatte med en tælling i yngletiden i foråret 1976. Det var altså det første år med et fuldt gennemført punkttællingsprogram. Siden er tællingerne, der kræver både høj systematik og dedikation, blevet gennemført hvert eneste år, og for nylig blev det udvidet med yderligere tælleperioder.

Langt mere end en hobby

Få år efter programmets begyndelse oprettede Svend Erik Mikkelsen, der er ornitolog bosat i Nordjylland, sig som punkttæller. Og det er han stadig i dag.

"Det er lidt vildt at tænke på, at der er gået så lang tid. Det har været en

helt fast del af mit liv og er det stadig. Jeg har fået mange store oplevelser og en hel masse viden om fuglene ud af at være punkttæller. Men det bedste er, at jeg ved, at alle de tællinger, der bliver lavet rundt om i landet, hjælper til at passe bedre på de fugle, som jeg holder så meget af. På den måde er det også et forsøg på at give fremtidige generationer lige så gode eller endda endnu bedre mulighed for at følge fuglenes liv," siger han.

Data til forskere og journalister

Med jævne mellemrum dukker historier om frem- eller tilbagegange for danske fuglearter op i medierne. Det slår næsten aldrig fejl, at den viden stammer

MØD EN TÆLLER

Det danske punktællingsprogram fejrer i år 50-års jubilæum. Men hvad betyder det egentlig for de involverede at være en del af den vigtige overvågning af vores uglebestande?

SVEND ERIK MIKKELSEN,
Punkttæller siden 1979

For mig er det først og fremmest en mulighed for at bidrage til bedre fuglebeskyttelse.

Det giver mening for mig at blive ved med at være punktæller, fordi jeg ved, at dataene bliver brugt til noget. Når jeg tæller fuglene på mine ruter, er det en del af en kæmpe indsats, som giver forskerne noget at arbejde med. På den måde får vi en viden, der kan gøre vores beskyttelse af fuglene bedre.

Hvad har du personligt fået ud af at være punktæller?

I begyndelsen var det med til at udvide min viden om fuglene rigtig meget. Det er en god måde at lære om fuglene på en systematisk måde, og det tilføjer bare en masse til de fugleoplevelser, man har både på punktællinger og helt generelt. I de senere år har det været med til at holde mig i gang, selvom jeg efterhånden er kommet lidt op i årene. Man skal være skarp og aktivere sine sanser, når man er på tælling, og det er meget givende.

Svend Erik Mikkelsen. Privatfoto / Jacob W. Hansen.

fra DOF's punktællingsprogram. Det faktum indkapsler betydningen af punktællingsprogrammet, mener Henning Heldbjerg, der er seniorforsker på Institut for Ecoscience ved Aarhus Universitet og som fugleforsker flittigt bruger dataene fra punktællingsprogrammet.

"Dataene skaber et godt billede af bestandenes udvikling over en kort årrække, hvilket ofte ender i medierne, hvis der er opsigtsvækkende udviklinger. Men punktællingsprogrammets helt store værdi ligger i, at det nu har produceret sammenlignelige data over en så lang årrække."

Helt basalt er systematikken, at hver punktæller har en eller flere faste ruter, som han eller hun går på samme tid hvert år. Ruten består af en række punkter, hvor tælleren står stille i fem minutter og registrerer de fugle, der ses og høres. Dataene fra hele landet samles i en årlig rapport, hvor bestandens udvikling på den måde kan følges systematisk.

En helt unik type fugletælling

Det danske punktællingsprogram udmærker sig på flere måder. Det er et af de ældste af sin slags i Europa, og programmets alder er i sig selv et kardinalpunkt i dets værdi, understreger Henning Heldbjerg.

"I programmets begyndelse talte man om, at det er et barometer på naturens tilstand. Over årene kan man følge, hvilke fuglearter der går frem og tilbage. Det giver en helt unik mulighed for at forstå, hvordan

Den folkekære vibe er et skoleeksempel på konsekvenserne af et intensivt dyrket landskab. Arten er forsvundet fra mange områder, og i dag er bestanden reduceret til blot 20 % af det niveau, den havde ved punktællingernes begyndelse.

Foto: Helge Sørensen.

ændringerne i vores landskaber påvirker både fuglelivet og den generelle naturkvalitet. Samtidig er der også lignende projekter i en række andre lande, hvilket giver et rigtig godt sammenligningsgrundlag”, siger han og fortsætter:

”Derudover er det imponerende, at DOF som en organisation, der i høj grad hviler på frivilliges indsats, over så mange år har produceret så gode data. Oplysningerne fra punkttællingsprogrammet er nemlig meget værdifuldt for os, der forsker i fugle og natur på universiteterne. De fungerer som udgangspunkt for rigtig mange forskningsprojekter.”

De almindelige arter i centrum

Mange ornitologer og medier spærrer ofte øjnene op, når der er observeret sjældne fugle et sted i landet. Men i punkttællingsprogrammet er det ikke sjældenheder, men tværtimod de almindelige arter, der er i fokus, siger Joakim Matthiesen.

”De sjældne arter holder vi selvfølgelig også øje med. Men kernen i punkttællingsprogrammet er at holde øje med de almindelige arter, som vi har – eller i hvert fald burde have – mange af. Et eksempel kunne være viben, der, siden punkttællings-

Vibe.
Foto:
Helge
Sørensen.

HVAD ER PUNKTTÆLLING?

I sin essens er punkttællingsprogrammet en systematisk overvågning af fuglebestandene i Danmark.

De frivillige tællere har en eller flere faste ruter, som de går i bestemte perioder af året. På hver rute har de en række punkter, hvor de stopper i fem minutter og registrerer alle de fugle, de ser eller hører.

Alle registreringerne samles i en årlig rapport. På den måde har man et stærkt sammenligningsgrundlag mellem årene, der kan vise, hvordan fuglebestandene udvikler sig.

I år fylder det danske punkttællingsprogram 50 år.

Stær.
Foto: Helge Sørensen.

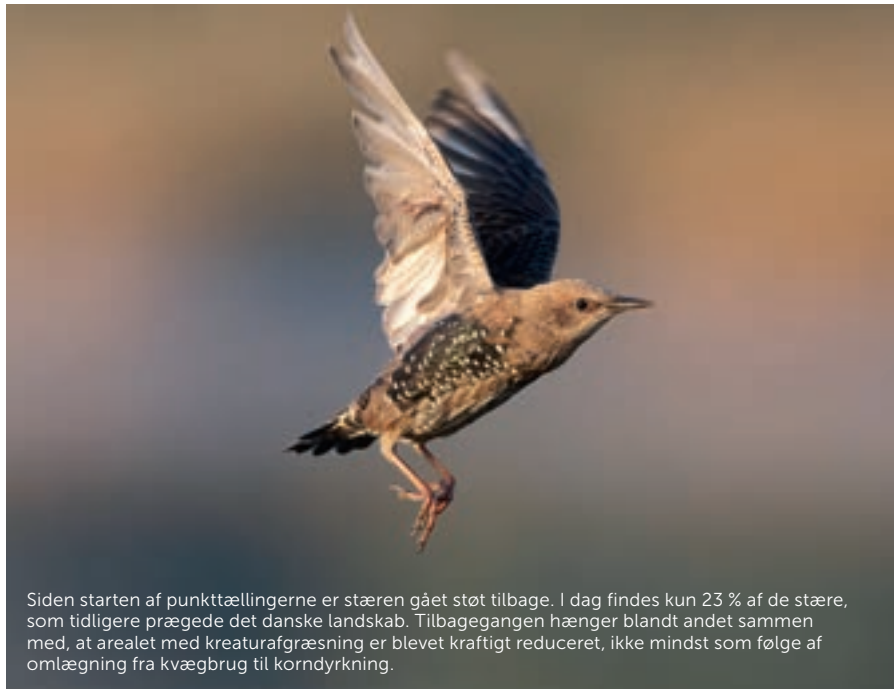
Henning Heldbjerg. Privatfoto.

HENNING HELDBJERG, seniorforsker på Institut for Ecoscience ved Aarhus Universitet.

Meget af den forskning, jeg har lavet om fugle, har på den ene eller anden måde brugt data fra punkttællingsprogrammet. Det er et meget vigtigt grundlag for os. Det er kun med de mange frivilliges hjælp, at vi kan have så godt et overblik over, hvordan bestandene af fugle går frem og tilbage. Det er udgangspunktet for, at vi kan lave hypoteser om, hvorfor bestandene udvikler sig, som de gør, og finde svar på, hvordan vi beskytter dem bedre.

Kan du nævne et eksempel på forskning, du har lavet, med udgangspunkt i data fra punkttællingsprogrammet?

På et tidspunkt blev jeg meget optaget af stæren, og hvorfor bestanden af stære gik tilbage. Det endte med, at jeg lavede en ph.d., hvori en del undersøgelser af stærens biologi indgik. På den måde er den viden, vi har fra punkttællingerne, ikke bare et supplement til forskning, men også til inspirationen.

Siden starten af punkttællingerne er stæren gået støt tilbage. I dag findes kun 23 % af de stære, som tidligere prægede det danske landskab. Tilbagegangen hænger blandt andet sammen med, at arealet med kreaturafræsning er blevet kraftigt reduceret, ikke mindst som følge af omlægning fra kvægbrug til korndyrkning.

Foto: Helge Sørensen.

programmet begyndte, er gået kraftigt tilbage,” siger han og fortsætter:

”Uden punkttællingsprogrammet havde vi ikke sikker viden om, i hvor høj grad bestanden af viber var gået tilbage. Men med data, der over en lang årrække er blevet udarbejdet helt systematisk, går vi fra bare at have en fornemmelse af, at en art går tilbage, til at vide, hvordan den har udviklet sig. Med den viden kan vi forsøge at forstå hvorfor, det er sket, og hvordan udviklingen kan vendes.”

Brug for nye øjne og ører

Svend Erik Mikkelsen rundede i 2025 de 80 år. Det var anledning til at overveje, om hans karriere som punkttæller skulle afsluttes. Men han nåede frem til, at det var for tidligt.

”Jeg besluttede mig for, at jeg må blive ved, så længe jeg kan. Det er for vigtigt til at lade være, og jeg får også selv så mange gode oplevelser og så meget mening ud af det. Men det er klart, at der er en slutdato. Derfor håber jeg også virkelig, at der fortsat vil være unge mennesker, som vil kaste sig ud i at være punkttællere. Både for deres egen og fuglenes skyld.”

Netop nye fugletællere er også et punkt, der står højt på Joakim Matthiesens ønskeliste.

”Jo længere tid punkttællingsprogrammet kører, jo mere værdifuldt bliver det. Mange tællere har leveret en kæmpe indsats over mange år, men der er også brug for, at vi har tællere klar til at deltage i fremtiden. Derfor opfordrer vi alle, der har et godt kendskab til fugle, til at blive punkttæller eller deltage i vores andet tællingsprogram Fugle i Ny Natur.” ●

KOM MED: DOF HAR AKUT BRUG FOR FLERE TÆLLERE

Som punkttæller bidrager du løbende til viden om, hvordan de danske fuglebestande har det. Den eneste forudsætning er, at du kender de almindelige danske fuglearters udseende og stemme og kan bestemme dem korrekt. De fleste vælger at have deres punkttællingsrute(r) i deres lokalområde. Det er en fordel, da man typisk har et indgående kendskab til de fuglearter, der findes i området.

Vil du være med eller bare høre mere? Så skriv til Joakim Matthiesen, jm@dof.dk.

JOAKIM MATTHIESEN, biolog i DOF og ivrig fuglekigger

Punkttællingsprogrammet er en af de mest centrale dele af mit arbejde. Hele grundlaget for den fuglebeskyttelse, vi i DOF hver dag arbejder for, er, at vi ved, hvordan fuglebestandene har det. Hvis vi ikke ved det, så ved vi heller ikke, hvilken betydning udviklingen i dansk naturforvaltning har for fuglelivet.

Hvad betyder det for dig som person og fagmand at være ansvarlig for punkttællingsprogrammet?

Det er et kæmpe privilegie for mig, at jeg kan arbejde med det her projekt, som så mange professionelle og ikke mindst frivillige før mig har arbejdet hårdt for at etablere og holde i live. Som biolog er det interessant at sidde lige midt i det maskinrum, hvor vigtig viden om vores fugle og natur bliver skabt. Som fuglekigger er det meget motiverende at vide, at der i sidste ende kommer bedre fuglebeskyttelse ud af benarbejdet.

Biolog i DOF, Joakim Matthiesen.
Privatfoto.

Bliv Naturbeskytter og hjælp de danske mejser

Vidst du, at
topmejsen er en
blandt flere
mejsearter, som er
i bekymrende
tilbagegang?

Foto: Jesper Vingtoft

Som naturbeskytter gør du en konkret og varig forskel for fuglene og deres levesteder.

Læs mere og meld dig som Naturbeskytter på dof.dk/naturbeskytter eller støt nu med 19 kr. via MobilePay på 673526 med teksten 'naturbeskytter'.

Dansk
Ornitologisk
Forening

BirdLife
DANMARK

RENT BILLEDE MED KNIVSKARP OPTIK FRA DOF BIRDLIFE

Forskellen i optisk kvalitet kan vise sig på mange måder – den mest gængse forbedring er simpelthen bare mere lys og et skarpere billede, som gerne suppleres med et større synsfelt. Vil man have optik, der kan lidt udover det sædvanlige, begynder man til gengæld at kigge på nogle lidt mere avancerede kvalitetstegn. Med kikkerterne *DOF BirdLife Condor 8x42* og *Albatross 10x42* vil man kunne opleve optik, der netop kendetegnes af disse egenskaber.

Randskarphed og Ultra-flat optics

Mange kikkerter kan prale af et stort synsfelt, men kvaliteten af synsfeltet fremgår ikke kun af tallene, man typisk finder angivet. Den sande kunst ligger nemlig i at have et stort synsfelt, der holder kvaliteten helt ud til kanten. På den ene side skal billedet forblive skarpt, uanset om man kigger i midten eller kanten, og på den anden side skal detaljerne i kanten ikke presses sammen eller bøje af (som man ser

det med fiskeøjeobjektiver). Som udgangspunkt tegner alle kikkerter bedst i midten af billedet, men få modeller holder kvaliteten så langt ud i kanten, som *DOF BirdLife Condor 8x42* og *Albatross 10x42*! Kontrast, skarphed og de rette vinkler står lige flot over hele billedet.

Kromatiske aberrationer og det rene billede

I beskrivelsen af vores Kingfisher-teleskop, som også kan læses i denne udgave af *Fugle og Natur*, beskriver vi kromatiske aberrationer, som er forskellige farvefejl, der fx kan optræde i billedet fra en kikkert eller et teleskop. Også på dette punkt præsterer *Condor* og *Albatross*-modellerne flot.

Kikkerternes optik er forbedret med mange forskellige slags coating (belægninger på glasset), der alle medvirker til at skabe et suverænt flot billede. Dette inkluderer fx "phase-coating", der forbedrer skarphed, og "dielectric coating",

DOF BIRDLIFE CONDOR 8X42

—
Pris kr. 7.499,-

Medlemspris kr. 7.124

DOF BIRDLIFE ALBATROSS 10X42

—
Pris kr. 7.999,-

Medlemspris kr. 7.599

der giver bedre balance i lysforholdene og bedre farver. Derudover har kikkerterne, hvad mange kalder "ED-glas". Dette begreb har ikke en fast definition, men dækker generelt over glas af høj kvalitet, der sikrer en særligt høj lystransmission. Dermed kan man få mange detaljer med, selv hvis man bliver ramt af dårlige lysforhold. Alle disse egenskaber er med til at sikre, at fuglene tager sig skønne og levende ud, når man ser dem igennem disse to herlige kikkerter. Går du og drømmer om en kikkert, der kan lidt ud over det sædvanlige, uden at du behøver bevæge dig over de 10.000 kroner, så er Condor 8x42 og Albatross 10x42 helt sikkert værd at overveje!

På billedet øverst ses det tydeligt, at de rette vinkler bøjer indad i midten af synsfeltet og udad i toppen og bunden. På nederste billede, som er taget med Condor 8x42, er de rette vinkler meget mere lige.

Disse to kikkerter er til dig, der sætter pris på det "ekstra", der gør oplevelsen til noget helt særligt

Leucistisk hvid
svaneunge i et
kuld i Nakskov.
Bemærk ud
over den lysere
fjerdragt også
de lysere næb
og ben. Foto:
Ole Friis Larsen.

P O L S K E

SVANER

Leucisme er et arveligt fænomen, hvor fuglens fjer på grund af manglende melaniner bliver hvide i stedet for farvede. Farvemuterede knopsvaner kaldes lidt misforstået for 'polske svaner'.

AF OLE FRIIS LARSEN

Diluted husskade, Jægerspris. Mangel på farvestoffet melanin får den ellers sorte farve til at se fortyndet ud, og de mørke dele af fjerdragten forekommer blegt gråbrune. Foto: Ole Friis Larsen.

Diluted gul vipstjert, Falsterbo. Foto: Helge Sørensen.

I et kuld af knopsvaner, hvor ungerne normalt vil være grå, kan man nogle gange opleve unger med en helt hvid fjerdragt. I folkemunde kaldes fænomenet for 'polske svaner', selvom de ikke er specielt polske. Faktisk er der forholdsvis færre 'polske svaner' i Polen end andre steder.

De hvide unger er helt almindelige knopsvaner, men modsat deres grå søskende har de en genetisk kode, der medfører, at de mangler det mørke farvestof melanin, som giver dunungerne et gråt udseende. Hvide fjer som følge af mangel på melanin kaldes **leucisme**.

Fugle med fuldstændig leucisme bliver hvide som albinoer, men har farvestof i øjnene, som er mørke som hos normalt farvede artsfæller, og fænomenet er forholdsvis almindeligt.

Albinoer derimod er meget sjældne i naturen, hvor de ser meget dårligt af mangel på farvestof i øjnene, der er røde af blodårerne. Fugle kan også være delvis leucistiske med enkelte eller flere hvide fjer. Det bliver især bemærket på solsort, husskade og gråspurv, som mange folk ser i deres haver og i parker.

Blegnæbbede unger i hvid dragt

Leucistiske knopsvaner har i den første dunede dragt lige efter klækningen et kaneltonet udseende,

som gør dem svære at skelne fra de grå unger i kullet, men allerede fra klækningen har de blegere næb, ben og fødder. I deres næste dragt skiller de 'polske' svaneunger sig derimod tydeligt ud med en rent hvid fjerdragt. De lysere ben bevarer de hvide svaneunger hele livet, så den genetiske variation kan også ses hos voksne/adulte knopsvaner.

Forskellige undersøgelser angiver, at der generelt er ca. 1% af de hvide svaneunger i danske bestande af knopsvaner. Fænomenet opleves dog mest i det sydlige Jylland, hvor der kan være helt op til 15%, og det samme forhold

gør sig gældende i de nordtyske og nederlandske bestande. I Polen er der under 1%, og de hvide svaneunger forekommer næsten udelukkende hos knopsvaner med særligt store kuld.

Svanesteg til det kirkelige bord

Der er forskellige historiske forklaringer på navnet 'polsk svane'. Begrebet er blevet brugt i flere hundrede år og er i de fleste beskrivelser forbundet med opdræt af knopsvaner til mad for mennesker og dun til tøj og fodtøj i England, hvor de hvide dun blev anset for mere attraktive end dun fra grå svaneunger.

Gulspurv med delvis leucisme, Melby overdrev. Foto: Helge Sørensen.

Ifølge ornitologen Moss Taylor, som har skrevet artikler om 'polske svaner' til British Birds, 2018, Birdwatch magazine, 2020, og birdguides.com, skal oprindelsen findes i middelalderens opdræt af svaner til spisebrug på et alderdomshjem for præster i Norwich i England. I begyndelsen af 1800-tallet var behovet for svaner til mad så stort, at fjerkræhandlere i London importerede svaner fra Østersøen for at dække markedet. I 1836 bemærkede den engelske zoolog William Yarrell, at nogle af svanerne fra det baltiske område havde hvide unger, og han beskrev dem ukorrekt som en selvstændig art, *Cygnus immutabilis*, uforanderlig svane med det engelske artsnavn 'Polsk svane'.

Hvide, grå og mørke mutationer

Leucisme er en af de hyppigste former for farvemutation. Ved leucisme er hele eller dele af fjerdragten totalt uden melaniner, og den enkelte fjer er almindeligvis enten kridhvid eller normalfarvet. Hvis fjerene blot er blegfarvede, er der ikke tale om leucisme. Her kan det fx være en anden hyppig farvemutation, **dilution**, hvor der stadig er pigment i fjerene, men i mindre mængde end normalt. Fjerene er altså blege, og de bleges ofte yderligere på grund af sollys. Eller det kan skyldes fænomenet '**progressive greying**', der oftest ses hos fx solsorte, alliker, blishøns og strandkader. De starter med normal fjerdragt, men får gradvis flere og flere

hvide fjer. Meget lig når nogle mennesker får grå hår.

I den modsatte ende af skalaen kan man opleve **melanisme**, og her er fuglene usædvanligt mørke på grund af en nedarvet tendens til at producere for meget af det mørke farvestof.

Både leucisme og melanisme skal slå igennem som usædvanlige og ekstreme forekomster, før vi bruger begreberne. For eksempel er der

Leucistisk musvåge, Gevninge. Foto: Helge Sørensen.

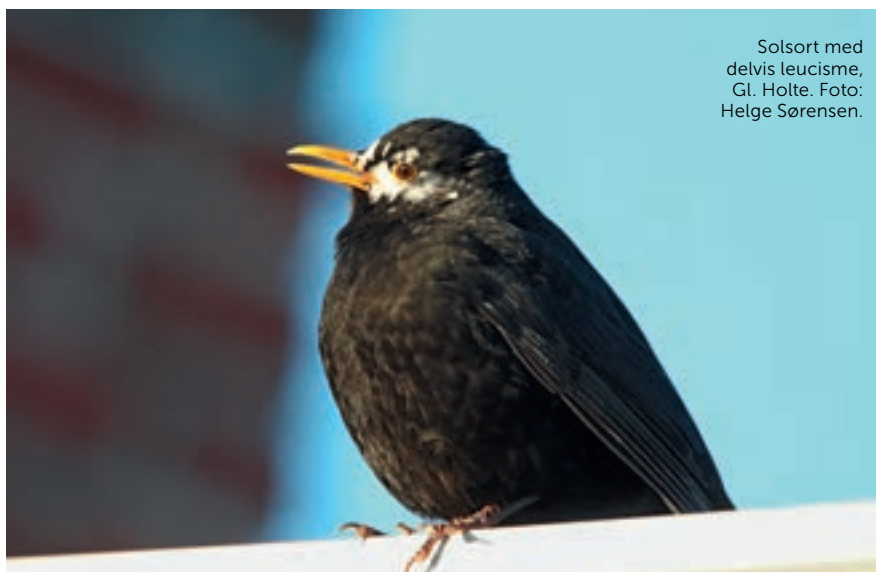
en naturlig variation i dragterne hos musvåger og andre arter, som kan være lysere eller mørkere end gennemsnittet, uden at vi kalder dem for leucistiske eller melanistiske.

Farveforviklinger i gul og rust

Endelig kan fugle have for meget eller for lidt af andre farvestoffer i fjerene, som derfor bliver mere eller mindre røde, orange, gule, grønne eller blå end normalt for arten.

Erythrisme gør således fuglefjer mere rustfarvede, rødlig eller brune end normalt, mens **xanthochromisme** er en tilstand, som gør fjerene mere gule i en sådan grad, at gulheden kan fortrænge rødt farvestof i fjerene. Denne tilstand kan både være genetisk nedarvet eller en følge af fuglens føde.

De fleste farveforandringer er til gene for de fugle, der har dem. Det kan være, at de bliver valgt fra som partnere som følge af deres anderledes udseende, eller de kan tiltrække sig rovdyr og rovfugles opmærksomhed mere end normalt farvede artsfæller. Desuden bliver fjer, der mangler farvestof, slidt hurtigere og kan påvirke evnen til at flyve. ●

Solsort med delvis leucisme, Gl. Holte. Foto: Helge Sørensen.

FUGLENES MAD

Fuglenes liv er styret af, hvad de spiser. Nogle fugle kan finde deres mad i Danmark hele året. Andre bliver nødt til at flyve helt til Afrika, når vinteren nærmer sig. Her kan du lære, hvilke fugle der gør hvad, alt efter hvilken mad de spiser.

AF JACOB WEINKOUFF HANSEN

LYNHURTIGE INSEKTJÆGERE

Nogle mennesker synes nok, at fluer, der lever i en kokasse, er lidt ulækre. Men det er faktisk en af den **gule vipstjerts** livretter. Den lever nemlig af insekter ligesom **sydlig blåhals** og mange andre små fugle. Om morgenen og aftenen, hvor der er mange myg i luften over vandet, suser den gule vipstjert rundt i luften og fanger myggene. Men om vinteren er det så koldt i Danmark, at meget få insekter kan leve her. Derfor trækker fuglene i efteråret sydpå til varmere lande, hvor de kan finde insekter. I foråret kommer de tilbage til Danmark.

Sydlig blåhals. Foto: Jørn Skeldahl.

Gul vipstjert. Foto: Gert Pedersen.

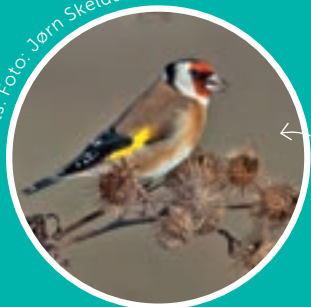

DE MÆRKELIGE NÆB

Til jul bruger vi tit grankogler til at pynte fint op. Men for fuglen **lille korsnæb** er koglerne ikke pynt. Det er dens absolutte yndlingsmad. Dens mærkelige næb er formet på en måde, hvor den kan bruge spidsen til at åbne grankoglerne. Indeni koglerne ligger nemlig nogle frø, og det er dem, som lille korsnæb spiser.

Stillitsen lever også af frø, men den finder dem især i planter som tidsler. Mange af de fugle, der spiser frø, kan finde dem i Danmark hele året. Derfor behøver de ikke at flyve langt sydpå, og det er smart. Den lange rejse kræver nemlig en masse energi.

Stillits. Foto: Jørn Skeldahl.

Lille korsnæb.
Foto: Erik Biering.

SUPERFISKERNE

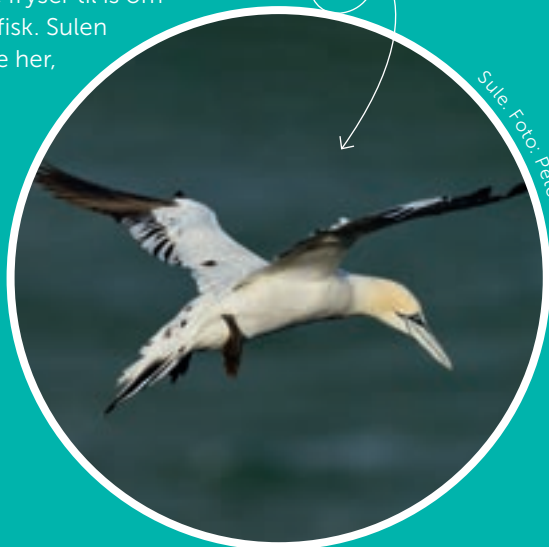
Det kan være virkelig svært at fange en fisk for os mennesker. Men sådan er det ikke for de fugle, der lever af fisk og er eksperter i at fange dem. **Sulen** lever ved havet, hvor den flyver rundt over vandet. Når den får øje på en fisk, former den sin krop til en slags pil og styrtdykker ned i vandet, hvor den snupper fisken med sit næb. **Fiskeørnen** lever ved søer.

Den flyver lynhurtigt ned mod vandet og fanger fisken med sine skarpe klør. I efteråret flyver fiskeørnene sydpå, fordi søerne herhjemme fryser til is om vinteren, så de ikke kan fange fisk. Sulen kan til gengæld sagtens blive her, fordi havene ikke fryser.

Fiskeørn. Foto: Gert Pedersen.

Sule. Foto: Peter Marczak.

DE (NÆSTEN) ALTÆDENDE

Kender du det, når dine fødder glider langsomt ned i jorden, fordi der er meget mudder? For os mennesker kan det være lidt irriterende og besværligt. Men for nogle fugle som den **hvide stork** og **rørhøgen** er det simpelthen det bedste i verden. De spiser nemlig alt fra frøer til mus, fugleunger, fisk og meget andet. Derfor holder de til i områder, hvor der er meget vand i jorden eller vandhuller. Her lever rigtig mange forskellige dyr. Lige nu er der ikke så mange hvide storke i Danmark, fordi vandet er blevet fjernet i mange områder, så der ikke er mudder. Hvis vi passer bedre på de områder, vil der i fremtiden komme flere af de flotte hvide storke i Danmark.

Rørhøg. Foto: Erik Borch Pedersen.

Hvid stork. Foto: Peter Steg.

TAG FUGLENE PÅ SANGEN MED NYT LYTTEUDSTYR

I Naturbutikken ved vi, at en fuglekigger ikke kun er afhængig af sine øjne – ørerne er mindst lige så brugbare, når de mange fugle skal findes, identificeres og nydes. Til at assistere synet er kikkerter og teleskoper de oplagte redskaber, men vi i Naturbutikken er nu begyndt også at føre udstyr, der opererer med basis i fuglenes mange lyde. Her vil vi præsentere to nye produkter af denne type.

**Hør fugle,
du ellers ikke
ville have
opdaget!!**

Særligt
oplagt til
fugletællere

BIRDMIC: MIKROFONEN, DER FORSTÆRKER HØRESANSEN

BirdMic er for ørerne, hvad en kikkert er for øjnene. Ved hjælp af parabolmikrofonen, kan man opfange lyde, der ellers ville være for svage eller for langt væk, og spille dem direkte ind i ørerne. Du får altså mulighed for både at høre fugle, du ellers ikke ville have opdaget, og for bedre at høre fuglestemmer, som du ellers kun kan høre dårligt. Denne type mikrofon kan bruges af alle, der gerne vil blive i stand til at finde endnu flere fugle, men den er særligt oplagt til fugletællere, der fx laver optællinger om natten, hvor lydbilledet i mindre grad vil blive forstyrret af biler eller andre mennesker. Visse fugle synger gerne om natten, og der er derfor rigeligt at lytte efter i de mørke timer, hvor synet sjældent kan hjælpe én.

—
Pris kr. 2.399,-

HAIKUBOX: HOLDER ØJE MED FUGLESANG I HAVEN

Haikuboxen er som en slags vildtkamera til din have. Forskellen er, at den ikke optager billeder, men i stedet registrerer fuglenes lyde. Haikuboxen skal bare sættes op med adgang til strøm, WIFI og i ly for regn og sne – så går den i gang med at lytte! På den måde kan den hjælpe dig med at holde øje med, hvilke fugle besøger din have. Mikrofonen i Haikubox opfanger fuglekaldene og underretter dig om hvilke arter, den identificerer. Man har med den tilhørende app mulighed for at justere hvilke arter, den skal reagere på, så man ikke får en notifikation, hver eneste gang den opfanger en krages kald eller en solsorts sang. I appen kan man også holde øje med, hvad andre Haikuboxe rundt omkring i verden hører, så hvis både du og din ven har én, kan I også holde øje med fuglene i hinandens have!

—
Pris kr 2.499,-

Mikrofonen
opfanger
fuglenes lyde
i din have

**NATUR
BUTIKKEN**

Vesterbrogade 138
1620 København V
naturbutikken.dk

NYT FRA VERDEN

AF SEBASTIAN THORUP HANSEN

Kejserpingvinen nu klassificeret som truet

Kejserpingvinen er nu rykket fra kategorien 'næsten truet' til 'truet' på den internationale rødliste efter en ny vurdering fra BirdLife International. Listen har til formål at vurdere risikoen for de forskellige arters uddøen, og ændringen er derfor dårligt nyt for kejserpingvinen. Årsagen er i høj grad klimaforandringer. Hvis udviklingen fortsætter som hidtil, forventes havisen at have mindsket så kraftigt, at bestanden kan være halveret inden 2080'erne.

Kejserpingviner er fuldstændig afhængige af stabil havis for at overleve. Hvis isen smelter før, at ungerne har lært at svømme, vil hele årgange gå tabt.

Martin Harper, CEO for BirdLife International, siger:

"Pingviner er allerede blandt de mest truede fugle på Jorden. At kejserpingvinen nu klassificeres som truet er en alvorlig advarsel: Klimaforandringerne fremskynder udryddelseskrisen lige foran vores øjne. Regeringer må handle nu – begyndende med at udpege kejserpingvinen som en særligt beskyttet art i Antarktis allerede nu."

Kilde: BirdLife International.

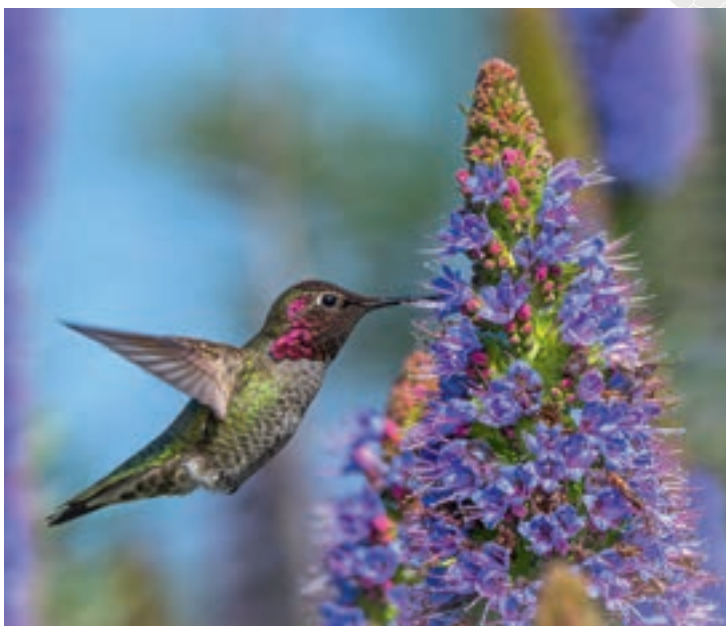

Kejserpingvin. Foto: vladsliver / iStock

Kolibrier drikker alkohol

Mange planter producerer små mængder af ethanol, som bestøvere indtager, når de suger nektar fra blomster. Det gælder blandt andet kolibrier, som dagligt indtager små mængder af alkohol. Det viser et nyt studie fra University of California, som har fundet ethanol i mindst én prøve fra 26 ud af 29 undersøgte plantearter. Kolibrier kan drikke op til halvanden gang deres egen kropsvægt i nektar dagligt. Ud fra dette har man beregnet, at en kolibri kan indtage, hvad der svarer til ca. én genstand om dagen, dog uden at blive beruset. Forskere mener, at kolibrier har en relativt høj alkoholtolerance, da den indtages gradvist og forbrændes hurtigt. Studiet viste dog også, at fuglene bevidst undgår nektar, hvis alkoholprocenten overstiger 1%.

Kilde: Sciencedaily.com.

Kolibri. Foto: Lightstalker / iStock

Utroskab blandt fugle fører til mindre forældrepleje

Et nyt studie viser, at hanner hos mange fuglearter er mindre tilbøjelige til at hjælpe med yngelplejen, hvis hunnen har parret sig med flere forskellige hanner.

Forklaringen ligger i et evolutionært 'trade-off'. Jo større usikkerhed der er om faderskabet, jo mindre energi vil hannen typisk investere i at fodre og beskytte ungerne. Set fra et evolutionært perspektiv, kan det bedre betale sig at bruge energi på at finde nye hunner at parre sig med, end at opfostre unger der ikke er hans egne.

Omvendt viser studiet også, at hos arter hvor hunnen typisk har den samme partner, vil hannen oftere deltage aktivt i opfostring og forsvar af kullet. Forskerne understreger dog, at disse mønstre ikke altid er gældende. Faktorer som fødetilgængelighed, miljøforhold og prædation kan påvirke, hvor meget hver forældre bidrager.

Kilde: Rarebirdalert.co.uk

Lille sejler i fremgang

En ny rapport, offentliggjort af Ornithomedia, viser, at den Europæiske bestand af lille sejler er i fremgang. I den spanske by Chipiona anslås bestanden nu at være på over hele 250 individer.

Arten er almindelig i både Afrika og dele af Asien, men etablerede sig først som europæisk ynglefugl i slutningen af det 20. århundrede. Siden da er bestanden vokset støt, hvilket øger håbet om, at arten vil sprede sig til andre dele af Sydeuropa.

I Chipiona yngler fuglene primært på bygninger og havnekonstruktioner, hvor små sprækker og huller er ideelle til redepladser. Havnebyer og kystområder i Sydspanien

byder på gode forhold for lille sejler, med optimale fourageringsmuligheder i form af et insektrigt luftrum og lunt middelhavsklima.

Lille sejler kendes fra vores hjemlige mursejler på dens hvide overgump og den firkantede hale. Arten er meget sjælden i Danmark med blot et enkelt godkendt fund i 2020.

Kilde: Rarebirdalert.co.uk

Lille sejler. Foto: Agami / iStock

Musvåger i Europa mister deres farvevariation

Musvågen er kendt for sin store dragtvariation, der spænder fra meget lyse individer til næsten helt mørkebrune individer. Men en ny undersøgelse offentliggjort i tidsskriftet Ibis viser, at Europas musvåger gradvis mister deres ellers så karakteristiske variation i fjerdragten. Studiet bygger på næsten 100.000 observationer indsamlet over hele Europa gennem de seneste 20 år.

Den nye analyse viser, at fuglene i stigende grad fremstår mere ensartede - at de intermediære fugle bliver mere almindelige, mens både de lyseste og mørkeste typer bliver sjældnere.

Undersøgelsen afslører samtidig, at det i højere grad er de lyse musvåger, der dominerer i Central- og Nordeuropa, og de mørke musvåger som dominerer i Storbritannien og på Den Iberiske Halvø.

Man har tidligere forklaret variationen i dragten som et resultat af klima og skovtyper, men disse faktorer forklarer kun en lille del af variationen.

Den præcise årsag er derfor fortsat ukendt, men noget tyder på, at historiske processer har spillet en rolle, da dragtfarven er meget arvelig.

Kilde: Birdguides.com

I serien "Landet med de mange ..." sættes fokus på en art, der trives særligt godt i et bestemt lokalområde.

LANDET MED DE MANGE SANGLÆRKER

Foto: Flemming Bornholdt.

Mange af vores helt almindelige arter er ved at forsvinde fra det danske landbrugslandskab. Men nogle steder går det faktisk overraskende godt, fx for sanglærken, der trives glimrende på nogle marker nær Sorø. En vigtig nøgle er pløjefri dyrkning.

AF HENRIK WEJDLING, DOF'S LANDBRUGSGRUPPE

LANGS KOKÆRVEJ, EN YDMYG SIDEVEJ uden for landsbyen Slaglille ved Sorø, findes tre markstykker, som genlyder af lærkesang hele foråret og sommeren igennem. Og nu ved høst-tide, møder man stadig lærker, der er i færd med at få et tredje kuld unger på vingerne. Engang var sanglærken Danmarks Nationalfugl og den hyppigst nævnte fugleart i Højskolesangbogen. I dag er bestanden på bare 50 år reduceret til under 1/3. Men som sagt: På Kokærvej stortrives den. Også i

Foto: John Larsen.

2026, hvor arten på grund af manglen på egnede levesteder ellers kan have svære kår. To af markerne på hver godt 11 ha dyrkes med kornafgrøder eller raps, og den tredje på 2,6 ha er udlagt i brak på lavbund.

Dobbelt så mange som hos naboen

På baggrund af optællinger i 2018, 2024 og 2025 af syngende sanglærker inden for 100 m fra Kokærvej har bestandstæthederne, alt afhængig af afgrødevalgene, kunnet estimeres til mellem 1 og 1,9 par/ha. Det matcher, hvad vi finder på selv de ypperste sanglærkelokaliteter som fx Tippernes og Nyords strandenge. Og tætheden er næsten dobbelt så høj som på nabo-markerne. Himlen er bogstavelig talt fyldt med lærkesang, og mens den klinger voldsomt af på nabo-markerne hen gennem juni for at forstumme i juli, så er der på Kokærvej fortsat en del syngende hanner helt hen i juli måned. Det indikerer, at flere af parrene her også får det for bestanden så vigtige andet og måske ligefrem tredje kuld.

Pioner i pløjefri dyrkning

Markerne drives af Søren Ilsøe, ejer af Knudstrupgaard

Foto: Eva F. Henriksen.

Derfor går det sanglærken så godt hos Søren Ilsøe

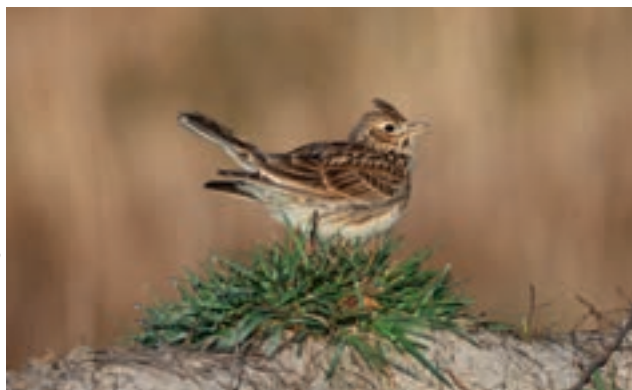
- Det obligatoriske sædskifte med vår- og vinterafgrøder gør, kombineret med brak, at der altid er egnede afgrøder til både rede og fødesøgning. Og fuglene kan skifte mellem de forskellige afgrøder i takt med de to-tre kuld, der er nødvendige for bestandens opretholdelse.
- Der anvendes større så-afstand i kornafgrøderne for at give plads til flere aks på de enkelte strå, og det giver samtidig lærkerne bedre adgang til jordoverfladen, hvor de finder deres føde.
- Kun hvis sårillerne efter forårssåning ikke lukker af sig selv, tromles der, og det sker straks efter såning. Tromling af vårsæd, der er en sand æggeknuser i det konventionelle landbrug, undgås helt.
- Den reducerede jordbehandling resulterer i en insektrig 'kompostmåtte' af planterester på jordoverfladen. Ikke mindst fordi brug af insektgifte, som tilfældet er det på Søren's marker, har været overflødiggjort af rovinsekter i over 10 år. Også svampegifte er på vej ud. Og sanglærkens unger skal have masser af insekter, inden de som voksne skifter til plantefrø. Allerede 8-10 dage efter klækning har ungerne udviklet fuld benlængde, og så begynder de at supplere forældrefuglenes fødeleverancer med småkryb, som de selv løber op. Her falder deres camouflagedragter i et med måtten af planterester, så de undgår selv at blive ædt af prædatorer.
- CA-brugets kompostmåtte tiltrækker også viber, der yngler i løse kolonier på de samme marker. De forstår at holde prædatorer væk, og skønt det ikke er videnskabeligt bevist, så er det nærliggende at antage, at vibens blotte tilstedeværelse skaber tryghed hos lærkerne.
- en reducerede jordbehandling indebærer tilige, at alt, hvad der måtte være af ukrudtsfrø og spildsæd, bliver liggende på jordoverfladen. Den opbyder derved et attraktivt spisebord for de voksne sanglærker, der derfor også ofte overvintrer på CA-markerne i milde vintre.

Søren Ilsøe har dyrket sine jorder pløjefrit siden 2000 og efter CA-principper siden 2011.
Foto: Privatfoto

Vibe, der fordriver rørhøg fra Kokærvej en april dag i 2026 – noget, der måske gør sanglærken mere tryk ved stedet. Foto: Henrik Wejdling.

Foto: Erik Biering.

og en pioner blandt pløjefri dyrkere i Danmark. Siden 2000 har han dyrket sine jorder uden pløjning, og siden 2011 efter principperne i Conservation agriculture (betegnet 'CA' i daglig tale).

Her tillades fortsat brug af pesticider, men ud over at jorden aldrig pløjes, indebærer metoden direkte såning uden forudgående jordbehandling, et minutiøst sædskifte og et konstant jorddække. Enten i form af afgrøder eller planterester. Alt sammen for jordsundhedens skyld.

"Havde det ikke været fordi, jeg er ret god til tysk, så var jeg aldrig rigtig kommet i gang", fortæller Søren Ilsøe. Tyskerne var, da han gik i gang, meget længere fremme på CA-fronten, og det var, som Søren diplomatisk udtrykker

Sanglærken er i dag reduceret til under 1/3 af bestanden af, hvad den var, da DOF i 1976 begyndte at følge udviklingen med de punkttællinger, som hundredvis af frivillige i DOF har udført lige siden. Foto: Claus Kesby.

Markerne langs Kokærvej syner måske ikke af meget – men i sanglærkens øjne forholder det sig anderledes. Her i foråret 2026 med vinterhvede til venstre, brak i baggrunden og en for sanglærken knap så attraktiv rapsmark til højre. Foto: Henrik Wejdling.

det, behersket hvad han kunne få af råd og vejledning fra det daværende danske konsulentvæsen. "De frarådede på det kraftigste, at jeg sendte ploven på pension og havde tydeligvis ikke megen fidus til den alternative dyrkningsform", fortæller han om de første års arbejde.

En vigtig brik til et bæredygtigt landbrug

Men Søren Ilsøe bed sig fast og driver i dag i alt 290 ha efter CA-principper, ligesom flere andre har fulgt trop, nu bakket op af et mere engageret konsulentvæsen. Det anslås at 3-4 % af Danmarks landbrugsareal i dag drives efter fuldtone CA-principper.

DOF er ikke i tvivl om, at lærkesang rimer på jordsundhed. Noget vi ellers hidtil kun har kunnet spore på de økologisk drevne marker, hvor sanglærken også trives og det i tætheder, der undertiden når det dobbelte af de konventionelle markers. DOF anerkender CA som én af flere veje til en mere bæredygtig produktionsform, men ser frem til en sammensmeltning af økologi- og CA-principperne i et fremtidigt, regenerativt landbrug, hvor vi kan blive pesticiderne helt kvit. ●

POCKET-READY
CAPTURE EVERY **DETAIL**

TERMISK MONOKIKKERT

ALARIS
XQ30 / XG30

- FROSTBESTANDIGT AMOLED-DISPLAY
- OPTAG DINE OPLEVELSER MED WILD VISION
- IPX7-KLASSIFICERET VANDTÆT KONSTRUKTION
- DIGITAL ZOOM FOR FORBEDRET IDENTIFIKATION

WILD VISION
Mobile App

WWW.PULSARWILDLIFE.COM

LÆS MEGET MERE PÅ
WWW.GUNTEX.DK

GUNTEX

NORDJYLLAND:

1. Skagen Fuglestation, Skagen
2. Batterivej, Skagen
3. Nordmandshage, Hals
4. Ulvedybet, Brovst
5. Vilsted Sø, Ranum
6. Lille Vildmose, Kongerslev

NORDVESTJYLLAND

7. Vejlerne, Fjerritslev
8. Agger Tange, Vestervig
9. Kølsen Enge, Viborg
10. Grynderup Sø, Roslev
11. Agerø, Karby

VESTJYLLAND

12. Skjern enge, Tarm
13. Værnengene/Tipperne, Nr. Nebel
14. Vest Stadil Fjord, Tim
15. Nisum fjord, Ulfborg
16. Geddal enge, Vinderup

SYDVESTJYLLAND

17. Blåvand Fuglestation/Blåvandshuk, Blåvand
18. Mandø, Ribe
19. Filsø, Oksbøl
20. Klelund Dyrehave, Hovborg
21. Sneum Sluse, Tjæreborg

ØSTJYLLAND

22. Egå Engsø, Risskov
23. Fornæs, Grenaa
24. Vrås Sande/Store Hjælland Plantage, Bryrup
25. Sødringholm, Havndal
26. Alrø, Odder

SYDØSTJYLLAND

27. Hammer Mølle, Vonge
28. Kongens Kær, Vejle
29. Hejlsminde Nor, Hejls
30. Randbøl Hede, Billund
31. Uldum Kær, Uldum

SØNDERJYLLAND

32. Vidåslusen, Højer
33. Ballum Sluse, Bredebro
34. Rømødæmningen, Skærbæk
35. Draved Skov, Løgumkloster
36. Slivsø, Haderslev

FYN

37. Gyldensteen Strand, Bogense
38. Roholm, Munkebo
39. Gulstav-området, Bagenkop
40. Brændegård Sø, Faaborg
41. Helnæs Made, Ebberup

VESTSJÆLLAND

42. Borreby Mose, Skælskør
43. Røsnæs, Kalundborg
44. Tempelkrogsøen, Vipperød
45. Korshage, Rørvig
46. Hovvig, Nykøbing Sj.

NORDSJÆLLAND

47. Melby Overdrev, Liseleje
48. Søborg Sø, Græsted
49. Selsø Sø, Skibby
50. Gribskov, Helsingør
51. Nivå Bugt og strandenge, Nivå

KØBENHAVN

52. Gundsømagle Sø, Roskilde
53. Stevn's Klint, Højerup
54. Ølsemagle Revle, Køge
55. Utterslev Mose, Brønshøj
56. Vestamager, Kastrup

STORSTRØM

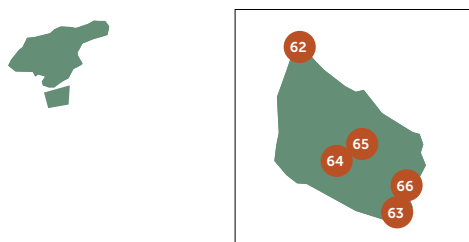
57. Maribosøerne, Maribo
58. Saksfjed/Hyllekrog, Rødby
59. Gedser Fuglestation/Gedser Odde, Gedser
60. Bøtø Enge, Væggerløse
61. Nyord Enge, Nyord

BORNHOLM

62. Hammeren, Allinge
63. Dueodde, Nexø
64. Udkæret, Aakirkeby
65. Bastemose, Aakirkeby
66. Nexø Sydstrand, Nexø

KOM MED PÅ FUGLEKURSUS, FUGLETURE OG FOREDRAG

DOF's 13 lokalafdelinger, 3 fuglestationer og Fugleværnsfonden arrangerer året rundt foredrag, fuglekursus, møder og ikke mindst en lang række fugleture over hele landet. Alle medlemmer af DOF er velkomne, og langt de fleste ture er gratis. Der er særlige udflugter for nye fuglekiggere, hverdagsture specielt for seniorer, temature om vadefugle eller rovfugle og meget mere. Fugleturene er ofte stedet, hvor du får god kontakt med andre fuglekiggere, og de erfarne turledere deler gerne ud af deres viden om naturen, fuglene og hvordan man kender de mange arter fra hinanden. En tur med turleder varer typisk to-fire timer, og det er ikke nødvendigt at tilmelde sig på forhånd medmindre andet er angivet i teksten.

Tjek turkalenderen for tid, sted og nærmere information om de lokale ture på **dof.dk/ture**. Vær opmærksom på at flere af lokalafdelingerne har yderligere oplysninger og opdateringer på egne hjemmesider.

På kortet kan du se nogle af de mange lokaliteter, som DOF og Fugleværnsfonden gennem årene har besøgt på vores fugleture og andre arrangementer.

DANSK ORNITOLOGISK FORENING – DOF

DOF er landsforeningen for fuglebeskyttelse og fugleinteresserede

DOF er den danske afdeling af BirdLife International.
Vesterbrogade 138-140,
1620, København V
Telefon (onsdag kl. 11-15):
3328 3800

DOF's formand:

Egon Østergaard tlf: 3116 2030,
email: egon.ostergaard@dof.dk

Indmeldelse i DOF: Ønsker du at blive medlem af DOF, kan det ske via **dof.dk** eller ved at kontakte **dof@dof.dk**.

Ønsker du at give en donation, kan du indbetale beløbet til Merkur reg. nr. 8401 kontonr. 1043118. Donationer og støttebeløb er fradragsberettiget.

Årlige kontingenter:

Medlemmer:	570 kr.
Ungdomsmedl. (til 30 år):	265 kr.
Ørneklub (6-12 år):	265 kr.
Husstandsmedlemsskab:	760 kr.

Naturbutikken:

Naturbutikken i Fuglenes Hus
tlf: 3328 3838.
Åbningstider:
Man.-fre. kl. 11-17, lør. 10-16.
www.naturbutikken.dk

GAVEKORT TIL BIDRAGYDERE

Mange medlemmer og ansatte bidrager med indhold til Fugle & Natur. Som en anerkendelse modtager bidragerne et gavekort til Naturbutikken efter flg. retningslinjer:

- 1)** Anerkendelse for bidrag er som udgangspunkt symbolsk og kan ikke betragtes som aflønning.
- 2)** Ansatte og medlemmer af hovedbestyrelserne i DOF og FVF modtager ikke gavekort for deres bidrag til DOF's medier, da de primært bidrager i arbejdstiden eller con amore.
- 3)** Gavekortet udstedes første gang bidraget benyttes af DOF. Ved gentagelse/genbrug i flere medier udstedes ikke yderligere gavekort.
- 4)** Artikler på ca. 1500-2000 ord anerkendes med et gavekort på 200 kr.
- 5)** Fotos anerkendes med gavekort således:
A: 1 foto, 100 kr. / B: 2-4 fotos, 200 kr. / C: 5+ fotos, 300 kr.
- 6)** Udstedelsen af gavekort foregår løbende i takt med at bidragene benyttes.

DOF BORNHOLM

Formand Jens Christensen
Tlf: 6133 0425
E-mail: jechbornholm@gmail.com
dof-bornholm.dk

DOF Bornholm fylder 50 år!
Jubilæumsfest lørdag d. 24. okt. i
Folkets Hus, Snogebæk.
Kl. 15: Fællestur.
Kl. 18: Festmiddag (egenbetaling).

Tilmelding senest 1. okt. til
hanne.toettrup@c.dk

DOF KØBENHAVN

Formand Ingelise Aarøe Petersen,
Kaktusvej 55, 2300 København S
Tlf.: 3258 3705 / 2681 3705
E-mail: ihaapd@gmail.com
dofkbh.dk

Grågæssene
(Underafdeling af
DOF København)

Specielt for
SENIORER

Jan Chr. Møllerup
Tlf. 4050 84 87
E-mail: f.mollerup@mail.dk

DOF ROSKILDE
(Underafdeling af DOF København)

Solveig Jonasson
Tlf.: 5160 6797
E-mail: dof-roskilde@dof-roskilde.dk

dof-roskilde.dk
facebook: DOF Roskilde

DOF KØGE
(Underafdeling af DOF København)

Marta Bagoly Grun
Tlf.: 3042 2449
E-mail: mbgrun@gmail.com
dofkoege.dk

DOF TRAVEL
(Underafdeling af DOF København)

Fuglerejser til nære og fjerne destinationer med erfarne og kvalificerede turledere. Også småture og busture.

doftravel.dk
E-mail: travel@dof.dk
Tlf.: 5114 6115 (tirsdage 18.00-19.30, undtagen juli og juleferien)

DOF FYN

Formand Henrik Kalckar Hansen,
Nordalen 47, 5260 Odense S
Tlf. 3070 9038
E-mail: kalckar@webspeed.dk
doffyn.dk

DOF NORDJYLLAND

Formand Gitte Holm,
Monstrupvej 8, 9500 Hobro
Tlf.: 2175 4868
Email: jpg.holm@gmail.com
dofnord.dk

Gråmejsenord
(Underafdeling af
DOF Nordjylland)

Specielt for
SENIORER

Poul Erik Sperling,
Tlf. 2028 4405
E-mail: pes@vildtfarmnord.dk

NORDSJÆLLAND

Formand Henrik Boeg,
Grønholtvej 43
3480 Fredensborg
Tlf.: 2366 2432
E-mail: forpersoner.nordsjaelland@dof.dk
dofnordsj.dk

DOF NORDVESTJYLLAND

Formand Martin Høj Hansen,
Sølystvej 10, 8830 Tjele
Tlf: 8751 4152 / 6133 3655
E-mail: nordvestjylland@dof.dk
dof-nordvestjylland.dk

DOF Nordvestjylland/Gråmejserne

<https://dof-nordvestjylland.dk/lokalafdelingen/grupper-og-udvalg/gramejserne>

Specielt for
SENIORER

DOF STORSTRØM

Formand Bo Kayser,
Pilevej 2, Stensby, 4773 Stensved
Tlf. 5134 6278.
E-mail: kontakt@dofstor.dk
dofstor.dk

DOF SYDVESTJYLLAND

Formand Karin Gustausen,
Solvænget 10, 6710 Esbjerg V
Tlf. 2825 8786
E-mail: kgustausen@gmail.com
dofsydvest.dk

DOF SYDØSTJYLLAND

Formand Conny Brokholm,
Heisesvej 18, Vinding, 7100 Vejle
Tlf. 2449 8504
E-mail: cb@dof-sydostjylland.dk
dof-sydostjylland.dk

DOF SØNDERJYLLAND

Formand Gert Fahlberg,
Sottrupskov 10, 6400 Sønderborg
Tlf: 2631 1013
E-mail: gert.fahlberg@bbsyd.dk
dof-syd.dk

DOF VESTJYLLAND

Formand Lars Holm Hansen,
Sandbækvej 26, Grønbjerg, 6971 Spjald
Tlf. 2296 1317
E-mail: lholmh@gmail.com
dofvestjylland.dk

Gråspurvvene
(Underafdeling af DOF Vestjylland)

Specielt for
SENIORER

Ingerid Elmquist,
tlf. 5121 7375,
E-mail: ingeridelmquist@gmail.com
dofvestjylland.dk

DOF Vestjylland / Ture og møder

Marianne Linnemann,
tlf. 2014 5010
E-mail: linnemann@gmail.com
dofvestjylland.dk

DOF VESTSJÆLLAND

Formand Morten Jensen,
Stenhøjallé 4, 4581 Rørving
Tlf: 2125 8742
E-mail: vsj.formand@dof.dk
dofvsj.dk

Se dof.dk og lokalafdelingernes hjemmesider for opdateringer

DOF ØSTJYLLAND

Formand John Nielsen Schmidt,
Sydbakken 99, 8462 Harlev
Tlf: 2163 1957
E-mail: mail@dofoj.dk

dofoj.dk

Gråkragerne
(Underafdeling af
DOF Østjylland)

Dofoj.dk/graakragerne

Specielt for
SENIORER

Fuglepigerne
(Underafdeling af
DOF Østjylland)

Rikke Rørbech
E-mail: rikkesbreve@gmail.com

fuglepiger.wordpress.com

Specielt for
KVINDER

DOF UNG

Med medlemskabet DOF UNG har du mulighed for at møde andre unge, som også interesserer sig for fugle og natur og blive en del af et stort fuglefællesskab. Sammen tager vi på fugleture og lejre, hvor vi deler de fede oplevelser, bruger masser af tid i naturen og lærer af hinanden.

Dof.dk/dofung

Facebook: DOF UNG

ØRNEKLUBBEN

Ørneklubben er DOF's medlemstilbud til de 6-12-årige børn, der er vilde med fugle og natur. I Ørneklubben tager vi på spændende fugleture, hvor vi taler om og kigger på ørne og andre flotte fugle. Vores ture byder også på sjove lege, aktiviteter og quizzer om fugle, så vi kan blive bedre til at bestemme dem og lære hinanden at kende. Som medlem af Ørneklubben får du hvert halve år et nyt turprogram på mail, så det er nemt at holde sig opdateret på kommende aktiviteter over hele landet.

Ørneklubben.dk

Se også turkalenderen
og Facebook

Birding
FOR BØRN

FUGLEVÆRNSFONDEN

Kom med på guidet fugletur i et af Fugleværnsfondens naturreservater. Turene er gratis og for alle.

fuglevaernsfonden.dk

FUGLESTATIONERNE

DOF's tre fuglestationer ligger dér, hvor fugletrækket koncentrerer forår og efterår. De mange og de sjældne fugle

tiltrækker også mange ornitologer, som får nogle store fugleoplevelser, masser af hyggeligt samvær og samtidig indsamler vigtige data om fugle og fugletræk.

BLÅVAND FUGLESTATION

Stationsleder Henrik Böhmer
Fyrvej 81, 6857 Blåvand.
Tlf. 2230 2244
E-mail: blaavand@dof.dk

blaavandfuglestation.dk

GEDSER FUGLESTATION

Gedser Fyrvej 4, 4874 Gedser
Tlf. 2362 4874
E-mail: kontakt@gedserfuglestation.dk

gedserfuglestation.dk

SKAGEN FUGLESTATION

Forstander & Naturvejleder
Simon S. Christiansen,
Fyrvej 36, 9990 Skagen
E-mail: skagen@dof.dk
Tlf.: 2177 5020
E-mail: ssc@dof.dk

skagenfuglestation.dk

De store eventyr venter på dig

Hvis du drømmer om at få de helt store naturoplevelser, så tag med til Nordindien, hvor sneleoparden kan opleves. I Corbett Nationalpark lever den smukke tiger – her kan du også tage med på eventyr. På vores Sri Lanka-rejse kan det være, at vi spotter leoparden, og den rejse går allerede i januar.

Klostermosevej 140 · DK-3000 Helsingør · Tlf.: +45 20 22 19 90 · fw@williams.dk · williamsrejser.dk

AT/ST BALANCE

SWAROVSKI
OPTIK

N SHAKE.

UDEN RYSTEN. UDEN TVIVL.
UDEN TØVEN.

RYSTEFRI
BILLEDSTABILISERING

REN HÅNDHOLDT
FRIHED

ØJEBLIKKEG KLARHED.
OMGÅENDE HANDLING.

NYHED

SEE THE UNSEEN

Afsender: Dansk Ornitologisk Forening (DOF) • Vesterbrogade 138-140 • 1620 København V